

SOCIETATEA DE MÂINE

CUPRINSUL:

- PROBLEME SOCIALE:** *Țara moșilor, țara aurului și a mizeriei* Virgil Șortan
Temperamentul și viața socială Dimitrie Tudoranu
- FIGURI REPREZENTATIVE:**
Alexandru Vaida-Voevod Horia Trandafir
Un mare sprijinitor al presei: Emanuil Ungurianu Romulus P. Roșu
- POLITICA EXTERNĂ:** *Pe marginea conferinței dezarmării* S. Lupaș
Conflictul chino-japonez Cor. Drăguleșu
- PROBLEME CULTURALE:** *Două așezăminte de studii istorice* Olimpiu Boitoș
- ACTUALITĂȚI:** *Călătoria misterioasă a dlui ministru Titulescu* Horia Trandafir
- DISCUȚII ȘI RECENSII:** C. Stere: *In preajma revoluției (roman, două volume)* Ion Clopotel
- PAGINI LITERARE:** *Amintire* Augustin Tătaru
Răbojul lui Sf. Petre (roman, contin.) Ion Agârbiceana
Linia ferată (poesie) Ion Th. Ilea
Pustie (poesie)
Amurg (poesie) P. Târbățiu
Oricât de liniștite (poesie) Al. Iacobescu
- CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE:**
Oct. Goga, doctor honoris causa al Universității din Cluj. — Teatru: „Cantemir Bătrânul“, piesă de N. Iorga și „Meșterul Manole“ de Oct. Goga. — Expoziții: Tiși Muntean, Tasso Marchini, Radu Pușcariu. — Două opere de înaltă spiritualitate. — Eonul Dogmatic de Lucian Blaga și „Țara de peste veac“, versuri de Nichifor Crainic — Hebdomadare noi — Goethe în România Cronicar
- FAPTE, IDEI ȘI OBSERVAȚIUNI:**
Conferința dlui Em. Socor. Dezarmarea politică. — Cultura femeilor în Cehoslovacia. — Alegerea de președinte al republicii germane. — Tulburarea dela Nistru. — Observatorul Social-Economic — Ecou de presă — Diverse Redacția

Director: ION CLOPOTEL

Redacția: Piața Unirii No 8

Administrația: Str. N. Iorga 11/a

Apare la 1 și 15 ale fiecărei luni

Un exemplar: 30 Lei

Anul IX

Cluj, 1—15 Febr. 1932

Nrele 2—3

ABONAMENT ANUAL:

Autorități, birouri, bănci . . . 1500 L

Societăți culturale, școli . . . 1000 L

Liber-profesioniști 600 L

Funcț., studenți, muncitori . . . 500 L

In străinătate: dublu

Abonamentele se plătesc anticipat

Fumați țigaretele :

Mihal

Tomis

Macedonia

Bucuresti

Specialitate

Produse superioare ale Casei Autonome a Monopolurilor fabricate din tutunuri orientale

Fumați țigareta :

VIRGINIA

Un nou produs al Casei Autonome a Monopolurilor, fabricată exclusiv cu tutun de Virginia

C. Stere: In preajma Revoluției.

(doă volume: SMARAGDA THEODOROVNA și VANIA RĂUTU, editura „Adevărul“ București, lei 160).

D. Constantin Stere este cunoscut întâiu de toate ca om politic. Fiind basarabean firește, că provincia dintre Prut și Nistru deține axa centrală a unor foarte intense activități — cu amploarea unor sinuozități pe cari istoricul cu greu le va putea reconstitui fără perspectiva necesară a timpului — pline, bogate în sbucium și idei. In politică a adus adâncimea unei gândiri sistematice sprijinită pe știința sociologică. Doctrina sa poporanistă era propagată prin revista de mare renume „Viața Românească“, iar programul său politic a fost însușit de partidul național-țărănesc în faza democratizmului opoziționist viguros, nealterat de oportunismul guvernamental. Faima personalității sale însă nu o dă omul de acțiune, ci omul de studiu, publicistul cu vervă scânteietoare și cu uimitoare înălțimi de vederi. S'a relevat deopotrivă ca om de știință politică, sociolog, critic literar și polemist cu resurse bogate. Către amurgul vieții sale ne surprinde cu romanul „In preajma revoluției“. Deci un aspect neașteptat al ființei sale scriitoricești.

Romanul dlui Stere este un succes literar de primul ordin. Este o închegare complexă a fizionomiei de ieri a Basarabiei, închegare țesută în jurul firului unei povestiri complicate însă cuceritoare, care satisface pe deplin condițiile genului literar romanul. Ce nu găsești în roman? Gradul înapoiat de cultură al boerilor români basarabeni, ruralizați deabinelea, rusificarea tineretului, școala nihilismului, conflictele dintre generații, dintre revoluționari și conservatori, o stăruitoare analiză politică a vremilor apăsate de țarism. Din pagini învie apoi coloritul specific al vieții satelor, al Nistrului, al raporturilor economice locale; descriția tradează cunoașterea detaliată și afecțiunea autorului față de meleagurile scumpe lui din Basarabia. Chestiuni mari politice, cum este convingerea lui Van'a Răutu de necesitatea **rebasarabenizării** pentru a pătrunde la inima celor robiți de boeresc, sunt tratate cu o fină pătrundere și cu un vădit tâlc.

Și nu va fi critic literar, care să nu fie antrenat în a se pasiona de micii eroi ai romanului: **copiii**. Sunt analizați cu grije factorii biologici ereditari și ai ambiției familiale pentru a explica atitudinile viitoare. Cât realism dramatic, câtă perseverență în definirea existenței lor tulburate! Nu păpuși fictivi, ci ființe în carne și oase în luptă cu destinul. Sonia, Tosia, Vania, Tănăsică, Ilenuța sunt întrupări ale determinismului social. Viața de liceu și seminar e agitată de valurile reformei și conspirației. Se definesc hotarele între generații, între trecut și viitor, între Rusia țaristă și Rusia revoluționară.

Romanul „In preajma revoluției“ este deopotrivă un roman de moravuri sociale, ca și de analiză psihologică și de idei.

Cine este eroul din roman prin care autorul se descopere mai mult în concepțiile sale, cine tradează afinitatea care să îndreptățească a concluda asupra experiențelor și chiar asupra unor faze din viața sa politică? Desigur, că Vania Răutu. Fără a fi însuși autorul, deci fără a-și face prin acest personaj autobiografia, totuș gândurile, frământările, păcăniile, cu urme mai adânci asupra spiritului, marile torturi și răscruci ale trecutului său, **lupta ideologică** a dlui Stere ies la iveală în mod foarte pronunțat.

Romanul dlui Stere este un eveniment literar, care însă ne edifică într'o măsură atât de complectă și asupra societății basarabene și curentelor cari au sgduit din temelie imperiul țarist.

Așteptăm cu legitim neastâmpăr și apariția volumului al treilea, în care se pare că autorul va avea direct un rol și mai precumpănitor și care va viza contemporaneitatea.

Ion Cloșel

SOCIETATEA DE MĂINE

REVISTĂ SOCIALĂ ECONOMICĂ

ȚARA MOTILOR, ȚARA AURULUI ȘI A MIZERIEI

Ruina industriei miniere prin indolența oficialității noastre

1. Imensele bogății miniere, cari altădată constituiau principalul izvor de câștig pentru populația țării Motilor, au ajuns să fie cu desăvârșire ruinate. Epoca aurului atât de admirabil prinsă în „Arhangheli” lui Agârbiceanu, s’au dus întocmai cași „holoangării” de a căror urmă abia dacă se mai vorbește. Pentru cine cunoaște epoca de belsug și bunăstare a anilor 1880—1910, când șgomotul, asurzitor al șteampurilor, ridicase această regiune la o înflorire economică necunoscută, de pe timpul tracilor și romanilor, rămâne uimit de mizeria sălbatecă, abătută ca un blestem strămoșesc asupra neînfrâșților urmași ai lăncerilor dela partruzeșiopt.

Cumplita și nemiloasă soartă i-a ajuns pe bietii mîmberi în prima decadă, a unității noastre politice. Doina de jale „Munții noștri aur poartă” n’a avut niciodată un înțeles mai adânc și mai dureros, decât în zilele de azi.

Politica noastră minieră, îndrumată dela început pe un făgaș greșit, n’a fost în stare să atragă capitalurile necesare, unei exploatare intense, cu toate rețușările aduse legii Minelor în favorul capitalurilor internaționale. Afară de o singură societate și aceasta naționalizată prin furt și uzurpațiune, aproape toate întreprinderile angajate în industria auriferă, sunt pe cale de desființare, aruncând pe drumuri numeroase familii instărite și o mai mare mulțime de brațe muncitoare, fixând un întreg colț de țară la marginile unor grele răsăpânii.

Nici un guvern din câte s’au perindat la putere, n’au avut ideea de a stimula acest ram de industrie, importantă deopotrivă, atât pentru finanțele țării cât și pentru întreaga economie națională, inclusiv politica monetară.

Fără a hazarda o afirmație, nu exagerăm timbrând politica urmată de Ministerul Industriei drept cea mai grozavă aberație. Potențtii dela București, n’au văzut afară de societatea „Mica”, nimic bun de încurajat și sprijinit prin credite effine și pe termen lung.

În analiza acestei probleme asupra căreia vroom să atragem atenția opiniei publice și a autorităților competente, desvăluim realitățile momentului așa cum se prezintă ele în adevărata lor lumină, fără nici un colorit subiectiv ori de altă natură. Anomaliile de cari suferă industria minieră din țara Motilor sunt multe și extrem de nuanțate. Nu vom aminti aci decât pe cele mai revoltătoare, așa cum sunt arătate în două memo-

rii, lucrate pentru Liga Frați de Cruce din țara Motilor, de către doi dintre cei mai buni cunosători ai problemei.

1. **Prețul Materialului explosibil**, este mult superior valorii minereului extras. Este de ajuns să pomenim, că un kg. material explosibil se poate cumpăra, în schimbul alor trei grame aur brut. În trecut, în schimbul unui gram de aur brut, se putea obține trei kg. pulbere de mină mult superioară celei de acum, care seceră la victime și mărește numărul invalizilor. Prețul acestor materiale în străinătate este pe jumătate așa de scump, iar calitatea mult superioară celei indigene. Un protecționism mai deșanțat în favoarea unei industriei naționale, pe urma căreia beneficiază vre-o câțiva acționari și membrii din consiliul de administrație ai fabricii din Făgăraș, în detrimentul altei industrie, tot naționale, în care sunt angajate capitalurile micilor proprietari, și vre-o câteva zeci de mii brațe muncitoare, nici că se poate imagina.

Distribuția materialelor explozibile se face cu multe și grele formalități, cari ar putea fi evitate. Un reformator de ocazie, a avut nefericita inspirație să mute depozitul de explozibile din Roșia-Montana pe vârful unui deal.* Pentruca nenorociiții minieri să poată obține acest material, trebuie să facă naveta la Inspectoratul Minier, apoi la biroul nou înființat al C. A. M. ului, iar de aci să fugă spre vârful dealului, pentruca aprovizionându-se cu explozibile, să se reîntorcă iarăși la Abrud sau la Roșia pe niște drumuri aproape impracticabile. Timpul pierdut și drumurile bătute de către „băieșii” din munți, cari din lipsă de numerar nu se pot aproviziona decât pe două-trei zile, face ca 50 la sută din aurul extras, să fie risipit, ajungând pe prețuri derizorii în sacul fără fund al gozarilor.**

Această măsură stupidă, de a desființa depozitul de materii explozibile din Roșia-Montana, pentru ca să ridici cu cheltueli mari, un altul la un punct aproape inaccesibil pentru întreaga regiune minieră Roșia-Corna și Abrud, Brad Zlatna, caracterizează admirabil mentalitatea oficialității noastre, de a distruge instituțiile existente, înlocuindu-le cu altele nesăbuite, numai și numai din dorința de a se erija în reformatori.

2. **Funcționarea serviciului de schimb și analize.** O altă anomalie

de reformă a outrance, este mutarea serviciului de analiză din Abrud la Zlatna. Ori se știe, că Abrudul din vechime a fost centrul oficiilor miniere, bucurându-se din partea principilor ardeleni de multe privilegii (v. diploma din 1663 a lui M. Apaffy.) Dispoziția Ministerului de Industrie, de a deplasa centrul geografic al acestui important serviciu, dela Abrud la Zlatna, prezintă toate garanțiile unei desorganizări complete a lui, precum și facilitarea unor abuzuri și șicane dintre cele mai funeste. Așa cum era organizat până acș serviciul de schimb și analize la Abrud, iar cel de control la Zlatna, satisfăcea perfect atât nevoile reale, cât și procedura expeditivă necesară unui astfel de serviciu public.

Pentru a demonstra veracitatea criticii noastre vom analiza un singur caz stereotip.

Aurul extras, se predă în forme de bare acestui oficiu acum ajuns ca firmă fictivă de oficiu de analize, fiindcă nu se mai face nici o analiză, ci pur și simplu se cântărește aurul și se acordă un avans după apreciere. Acest avans de 80 la sută se acordă de obicei după figura celui care prezintă aurul, pentru schimb și nu după calitatea aurului.

Abstractie făcând dela abuzurile comise în virtutea acestui iluzoriu procedeu de apreciere, cele mai năpermise abuzuri se comit prin aceea, că aurul predat la Abrud se transportă la Zlatna, fără ca producătorul să aibe nici o garanție serioasă, că aurul predat nu se schimbă prin voința funcționarului, cu un metal de o calitate mai inferioară. Altfel nu se poate explica faptul intrat dela o vreme încoace în obicei, ca aurului extras din aceeași mină să-i scadă finețea la o calitate de care producătorul n’a mai avut într’un alt caz similar. Unui asemenea oficiu de analizare nu-i este permis să știe apriori, că aurul supus spre analiză cui aparține, fiindcă numai așa se pot evita abuzurile și favoritismul. Nu sunt rare cazurile, când aceeași bară de aur, tăiat în două bucăți și prezentată pentru preschimbare, de două persoane diferite printr’un miraculos și inexplicabil procedeu, o bucată este etichetată de o calitate mai superioară sau mai inferioară, după cum cel care prezintă barele de aur este persona grata, sau indezirabilă față de funcționarul dela oficiul de schimb.

În cât privește abuzurile nemai-pomenite ce se comit la oficiile de analize din Zlatna, sunt dovezi ne-numărate, că șlicurile, a căror con-

* Dealul Băieșilor, 10 km. de Abrud.

** Agenți de schimb.

ținut îl cunoaște fiecare industriaș minier în prealabil cu oarecare aproximație, au dat rezultate extrem de rele, după ce au fost supuse analizei alchimistilor dela acest laborator; buimăcit de rezultatul analizei, nenorocitul industriaș uzând de dreptul de a repeta proba, a ajuns ca șlicului analizat prin repetiție, să se urce finețea cu 50 la sută. În criza actuală proprietarul din industria aurului, cu un coeficient de rezistență foarte redus pentru a tergiversa două-trei luni, plata produselor sale, este constrâns de nevoile exasperante ale vieții, ca să primească de cele mai multe ori drept bun, rezultatul stabilit de analiză, deși este convins că analiza este eronată. Procedeele acesta arbitrar, menține o stare de spirit chinuitoare în trupul cambrat de atâtea nedreptăți și sicane provocate de aceste hiene, fără nici o răspundere și conștiință, față de munca și avutul producătorilor de aur din această oropsită țară a Moților.

Aceste metode revoltătoare tolerate la topitoarele de aur a Statului din Zlatna, pentru cine cunoaște și înțelege tragedia acestor minieri, cari extrag în cel mai fericit caz câte două-trei grame aur săptămânal, constituite simptomele unor recrudescențe cari tolerate și mai departe, înseamnă surparea din temelii a oricărei urme de industrie minieră. Este curios, că toate aceste stări deplorabile nu le vede și nu le descopere nimeni, fiindcă controlul efectiv și serios al acestor officii se face de către persoane interesate și fără suflet iar — strălucirea metalului nobil — le atrofiază orice voință de îndreptare. Toate reclamațiile și jalbele celor lezați nu ajung niciodată să fie cercetate și soluționate obiectiv, ci în cazul cel mai ideal ajung să fie aruncate la paner.

Personalul officilor de schimb și analize este recrutat nu pe temeiul cunoștințelor profesionale, ci după anumite criterii de rudenie și protecție politicianistă.

Din acest punct de privire este interesant să vedem, cum se prezintă situația la oficiul de schimb din Abrud.

Aici în fruntea oficiului se află un inginer de mine, om foarte cinstit de altfel, căruia nu i-se poate imputa altceva, decât că este mai mult beat decât treaz. Această stare patologică nu cadrează cu serviciul de stabilire a calității aurului. Arhivarul oficiului, un fost cizmar, care mai face și pe dactilograf și de cele mai multe ori se substituie șefului, care fiind din păcate minoritar, nu-și cunoaște sărmanul om situația și poziția sa ierarhică.

Șeful de serviciu, titularul unui nume sinonim expresiei de batjocură, cu care obicinuiam să ne gratificăm foștii stăpânitori ai Ardealului, se intitulează spre stupefarea generală „inginer” deși nu are decât bacalaureatul și o școală minieră, terminate grație protecției și proptelelor politice. Ungurii, dela care l-am moștenit, pe lângă toate meritele de renegat ce și le câștigase intrând prin căsătorie în rasa lui Arpad, purtând la 3-15 Martie triclor unguuresc, apreciindu-i la justa valoare cunoștințele și pregătirea profesională, pe lângă sentimentele de circumstanță, nu l-au ri-

dicat mai sus decât la funcția de „Hogman” (supraveghietor de mine). Azi acest anagramat se erijează în adevărat — fac totum — la acest officiu, exercitând o presiune chiar și asupra superiorilor săi ierarhici, grație relațiilor politice ce le are.

Casierul este un funcționar de carieră, de meserie fost pantofar, iar subșeful biroului este un fost diurnist la judecătoria de pace, ajuns la oficiul de schimb, grație nepotismului practicat în viața noastră politică de un partid cu rădăcini adânci în marile masse ardelenne. Afară de șeful oficiului, nu există decât un singur funcționar de carieră — laborantul oficiului — om cinstit, corect și cu pricepere în serviciul pe care îl îndeplinește.

Va înțelege oricine, că pe lângă un astfel de personal recrutat în marea majoritate în condițiuni și meritele câștigate pe bulevardul operațiilor electorale de partid, rendementul și eficiența lucrărilor nu poate să fie alta decât, situația lamentabilă de azi.

Vexațiuni de tot felul, aprecieri și analize făcute pe sprâncenă, sperturi și plocioane nenumerate, iată cari sunt virtuțile de cari sunt conduși acești slujbași de carieră (?), cari înlocuiesc azi pe inginerii titrați din trecut.

3. Lovitura de grație dată industriei miniere din țara Moților. Din vremuri îndepărtate (inceputul secolului al XVIII-lea) existau topitori (uzine) în cari se topiau metale prețioase, și se băteau chiar monede de aur.

Uzinele metalo-chimice din Zlatna luaseră un avânt frumos, prelucrând minereul aurifer din care se mai extrage prin metode chimice, acid sulfuric și sulfatul de cupru.

Marii și micii proprietari din industria aurului, aduceau minereul extras din minele lor, predându-l minelor din Zlatna, primind imediat contravaloarea lor.

În cursul lunii Septembrie, printr-o dispoziție a ministerului de industrie, se interzice de-a se mai primi vre-un produs minier, la aceste uzine, urmând ca întreaga cantitatea de minereuri extrasă din țara Moților să fie expediată uzinelor din Baia-Mare pentru a fi prelucrată și prelucrată acolo.

Dispoziția aceasta formează lovitura de moarte dată industriei miniere din această regiune, lăsând pe drumuri mii de muncitori angajați la minele particularilor, luând porții fantastice șomajul, în urma concedierilor de muncitori aplicate de minele de cărbuni din Valea Jiului.

Micii proprietari din Industria aurului, prin dispoziția aceasta, vor fi distruși și foarte multe mine se vor închide, iar prin transportul minereului la Baia-Mare, se vor produce pierderi mari în actualul sistem feroviar, care angrenează liniile în guste Abrud-Turda și Zlatna-Albăluia la principala arteră de cale ferată ce duce spre nordul Ardealului. Nu cunoaștem încă precis, motivele cari au determinat la Centru, luarea acestei dispoziții menită să năruie în cea mai neagră mizerie, o populație care își află principala existență în exploatarea acestor mine.

Intenția ministerului de industrie

de a transforma utilajul uzinelor din Zlatna pentru a lucra numai acid sulfuric și sulfat de cupru pentru a acoperi consumul intern, pare deadreptul bizară, când este știut că aceste uzine au fost construite pentru a pune în valoare bogăția minieră a țării Moților.

Experiența anilor trecuți, a dovedit că uzinele din Zlatna n'au putut să desfacă pe piață, nici măcar cantitățile mici din produsele de mai înainte, din cauza concurenței fabricilor particulare de acid sulfuric și sulfat de cupru, ale căror produse sunt mult mai superioare și mai ieftine ca pret.

Dealtfel costul unui vagon de minereu se va mări cu taxele de transport pe căile ferate, cu cel puțin 15.000 lei la vagon. Or, în cele mai multe cazuri conținutul unui vagon de minereu, nu este atât de bogat, încât să acopere cheltuielile de extracție și transport. În asemenea condițiuni evident rentabilitatea fiind nulă, proprietarii vor renunța la minerit. O soluție a complexului de probleme, ce așteptau o rezolvire cât mai rapidă, era să fie industrializarea Munților Apuseni. Noi în loc să forțăm procesul de dezvoltare industrială, am făcut totul ca să desfășurăm și lbruma de industrie ce mai era.

Iată cum printr'o simplă ordonanță ministerială dictată de pretorienii dela București, cari în materie de minerit nu au un orizont mai vast decât cuprinde spațiul dintre cei patru pereți ai unui birou, provoacă o scădere a prețurilor miniere, și ruinare completă a unei industrii de care depinde în bună parte, situația monetară și apărarea națională a țării precum și existența unei regiuni infometate.

Se face o enormă greșală și din punct de vedere al apărării naționale cu concentrarea prelucrării minereului la Baia-Mare în imediata apropiere a frontierei, abandonându-se uzinele din Zlatna, așezate mai în centrul Ardealului și adăpostite de uriașul masiv al Munților Apuseni, singurele destinate să funcționeze în cazul unui conflict armat ori din care parte ar fi declanșat.

4. Proiecte de modificare a legislației miniere.

Înainte de Crăciun, ministrul de industrie, Vasilescu-Karpen a depus pe birourile corpurilor legiuitoare un proiect de modificare a legii minelor. Din întreaga economie acestui proiect se desprinde ca principiu conducător, tendința de a desfășura regimul special, acordat în 1924 pentru micile exploatare miniere din țara Moților și regiunea Băi Mari.

Un regulament special a fost întocmit în anul 1929, regulament care dezvoltând principiile legii din 1924, stabilea precis regimul micilor exploatare și normele de validare a drepturilor de explorare și exploatare câștigate.

Proiectul de lege depus obligă pe toți micii exploatare la taxe extrem de urcate (lei 16.800 pentru un singur permis de exploatare, până când statul plătește abia 500 lei) precum și la o serie de formalități grele și costisitoare, făcându-i până și de drepturile câștigate și garantate de toate legiurile de până acum. Dispozițiile proiectului așa cum este redactat, sunt numai

în favorul marilor societăți exploatare și în detrimentul micilor proprietari.

Natural deputații și senatorii aleși în țara Moților vor trebui să facă un front comun în Parlament, pentru a arăta consecințele dezastuoase ce le va produce acest proiect antisocial, menit să favorizeze societățile anonime, în detrimentul micilor industriași de aur. Ne place să credem că punctul de vedere exprimat aci, va fi pe deantregul adoptat de parlamentarii moți, altfel vor prohodii prin votul lor, singura clasă socială care se mai poate menține cu chiu cu vai în munți.

Din lipsa de capitaluri, micii proprietari de mine și-au înstrăinat pe preturi de nimica, terenurile aurifere, marilor societăți, cari profitând de conjunctura favorabilă le-au acaparât în condiții foarte puțin onorabile.

În concluzie putem afirma, că în cei 13 ani de consolidare economică (?), n'am făcut altceva decât să desorganizăm metodic, singura industrie existentă în Munții Apuseni.

Nici un guvern, nici un ministru, sau vre-o altă față oficială, care a colindat țara Moților, admirând într-o vilegiatură, sau în vre-o anchetă administrativă, frumusețile fără seamăn a acestei regiuni, nu și-a aruncat o privire cătuși de puțin atentă asupra mizeriilor de tot felul, cari macină zi cu zi cea mai eroică și mai dinamică populație, din câte sunt așezate pe pământul românesc.

Nimeni dintre factorii chemați să îndrume destinele acestei țări, n'a avut pentru urmașii lui Horia și A. Iancu o considerație, demnă de trecutul sbuciumat al martirilor trași pe roată, și ferecați în lanțurile umilțrilor trecutului.

Nici o magazie de cereale, nici un credit pentru industria aurului, nici o lețcaie pentru deschiderea de noi artere de comunicații. În orice domeniu de activitate vom căuta, rezultatele mult trâmbițatei opere de ridicare economică a Munților Apuseni nu se văd nicăiri. Și câte nu s'ar fi putut face numai în domeniul industriei miniere, de care era intim legată asanarea situației monetare. Am oprit libertatea comerțului cu aur pe piața internă, pentruca să încurajăm exportul clandestin și contrabandele de aur în stil mare, în epoca 1920-1929. Puțină lume știe că banca de stat cehoslovacă și ungurească, și-a refăcut moneda cu aurul românesc, trecut clandestin peste frontieră.

5. Situația muncitorilor minieri.

De încheiere nu putem trece sub tăcere viața necăjită a minerilor, cari scormonesc măruntaiele pământului, pentru o leafă care-i înfrățește cu dobitoacele pe scara zoologică. Marile societăți, inclusiv statul îi exploatează într'un mod neomenos și barbar. Cine i-a văzut vre-odată ieșind din mină, după o muncă istovitoare de 8 ore, în galeriile fără fund, are impresia celui mai sguduitor tablou din dramele lui Bernstein. Numai societățile exploatare nu vor să audă de nici o ameliorare a situației acestor salahori, iar statul prin organele sale complice în fărădelegi cu ele, nu vrea să le sară în ajutor, așa cum ar cere cele mai

elementare legi de omenie socială.

Să nu se creadă, că în vederea acestor anomalii și abuzuri înfinite, nu ar exista remedii și soluții de îndreptare.

Memorii, jalbe și plângeri sunt îndreptate neconținut spre Centru. Pretorienii dela București se fac a n'auze, nu vede.

Se vede că actualul sistem capitalist-burghez, se simte atât de anchi-

lozat, încât nu are suficientă sevă, de a reacționa nici când simte că-i scapă terenul de sub picioare... Este cert că viciile de cari suferă sunt prea avansate, decât să pună în picioare o industrie, care i-a servit drept cel mai puternic suport în evoluția lui multiseculară.

Sunt semnele unei noi vieți în ajun de apariție...

VIRGIL SORTAN

AMINTIRE

Un refren al amintirilor se leagă ca iedera de sufletul meu. Bolnav scârțâit de amintiri dansează fantastic în noapte fără lumină a memoriei. Undeva — departe pe ecranul durerii o coardă începe să vibreze, iar sufletul meu o ascultă în tăcere. Se lasă perdeaua vieții și apare în desişul reminescenței o lumină vie.

Eram tânăr. Cerul era atât de curat în primăvara vieții mele, încât limpezimi de valuri radiau spre depărtările întunerecului. Naiv și certăreț, glumeț și serios, îndoelnic și curajos: note ce caracterizau aspectele vieții mele interioare. Nu-mi puteam imagina că cineva ar putea răpi vreodată pe cineva din cei iubiți de mine și mai ales pe ea. Crescut în această credință, am primit cu multă durere știrea că prevedența a aruncat zarul morții chiar în fața ei.

M'am uitat la ea. Era moartă. Avea fața albă, iar, pe lângă ochi, o mică perdea albastră lua forme ciudate. Buzele asediate de o negreață erau despărțite, dând expresia unui zâmbet trist. Părul era ca altă dată, cu aceeași grație împodobia capul ei. Ceva rece colora acest cap, ce sta disprețuind durerea mea. Se poate să fi murit? Nu va mai zâmbi niciodată în pragul casei, când voiu apărea la poartă?... Răpit de aceste întrebări fără răspuns am stat multă vreme lângă patul ei.

Seara se așează încetisor în jurul nostru. O atmosferă glacială îmi impresura sufletul. Incetul cu încetul întunerecul extompează conturul obiectelor. Două faruri scâlpitoare, rămân să disprețuiască acest întunec... ochii ei.

Se poate să fie moartă când a-

cești ochi lucesc atât de fantastic? Din întuneric se desface aceste două lumini și lucesc iar în întunec. Din pragul veșniciei privesc în urmă și rămân atât de rece la toate. Sunt două oaze în mijlocul pustului la cari poposește sufletul meu.

Cineva aduce o lumină la capul moartei, și lumina ochilor se stinge. Ușa a rămas deschisă. Prin ea se strecoară în cameră o adiere rece care mă chiamă la realitate.

Am plecat capul în fața prevedenței și am plecat de atunci rătăcitor prin lume. Unde e viața de altădată cu sincerile ei clipe de fericire? S'au perdut toate în nefura vremii. S'a dus amintirea, s'a dus viața adevărată și a rămas o zdreanță, care falfăie la răutățile lumii... care e sufletul meu.

Îndrept pașii gândirei spre trecut și golul se naște. Un punct negru sapă galerii adânci în mine. Ceva dur îmi roade creeri mereu... înaintează și distruge totul. Picurul de ploaie ce a căzut se prelinge ca un șarpe spre mine și mă alătură de el în realitățile veșniciei.

— Durere, de ce sapi galerii adânci în mine?

Răspunsul vine cu măști răzând din toate ungherele întunericului și șarcastic își infinge colții în mintea mea. Un chin adânc mă face să-mi plec capul.

Am ajuns acasă. Camera e mică. Aprind o lumânare pentru cea dusă.

Pe pat, cu fața în sus, privesc în urma veșniciei ca într-o carte necitită. Ceva dulce, atrăgător mă face să deschid cartea.

Veșnicia picură picuri din eternitate peste două suflete.

Augustin Tătaru

LINIA FERATĂ

Linia ferată fuge spre gară
retezând drumul de țară
și lasă 'n urmă podețe trunchiate,
pe stânga și pe dreapta: case tupilate
prin grădini, uliți grăbite, cu țărani
chipeși, vlăguiți de ani
cari vorbesc între ei cu duh,
biserici cu turnuri înfipite 'n văsduh,
plopi rezemați de garduri, un râu
ce fură chipul unei fete,
desculță, cu revărsate plete
și pânzături strănse la brâu.

Linia ferată fuge 'n goană spre gară
lăsând în urmă icoane frumoase de țară.

ION TH. ILEA

ALEXANDRU VAIDA-VOEVOD

Ce greu se putea lua lupta împotriva formidabilei coaliții a claselor posesoare din fosta împărăție habsburgică! Toate mijloacele puterii în Stat erau monopolizate de elita aristocrației conților, de domniile de pământ latifundiar, de militarism și clericalism. Aceste coterii reacționare se retranseră în jurul instituției monarchice care le oferea scurt și garanție de stabilitate. Atât de inexpugnabilă părea fortăreața reacțiunii sprijinită pe absolutismul monarhic, încât nu licăria decât foarte timid orice nădejde de reformă.

Parlamentarismul regimului censitar nu era decât o parodie, o consfințire a situației dominante pe care o dețineau privilegiatii sortii.

Dar aceste puteri feudale constituite în stat, trebuiau să cedeze curentelor revoluționare deslănțuite cu o dinamică irezistibilă la clasele obidite înșile în state mai organizate și mai progresate în Apusul european. Zadarnic s'ar fi cerșit mila magnatilor, a elicilor feudale, a marelui industrii și a marelui finanțe: cu cât mai înfloritor era capitalismul — cu atât și pofta sa de robire economică și politică era mai lacomă, mai nesățioasă.

Printre organizatorii rezistenței de jos la popoarele oprimate de sub îngămfata pajură a vulturului bicefal se găseau pe lângă clasele muncitoare, și partidele politice ale minorităților naționale printre cari și partidul național român.

Nu e locul să întreprindem o amănunțită cercetare a cadrului istoric, ci ne limităm întru a semnala rolul important pe care l-a jucat d. Alexandru Vaida-Voevod, alături de dd. Vasile Goldiș, Aurel Vlad, Iuliu Maniu, Valeriu Brănișce, Vasile Lucașu, St. Pop, și Veniaminul comitetului național Octavian Goga — acesta din urmă dărz susținut de o splendidă pleiadă de gazetari cari adoptaseră o neînfricată atitudine criticistă, activistă, intelectualistă în politică, în jurul ideii de naționalitate.

Obiectivul luptei privia aproape numai ideea dezrobirii naționale. Toate atacurile, toate energiile luptătoare erau concentrate exclusiv pe acest front, care absorbia atenția și timpul frunțașilor. În asemenea condițiuni neprielnice este de înțeles de ce nu s'a dezvoltat o democrație mai complectă, mai veritabilă, mai adâncă.

Permanenta situațiune de subalternizare, de opoziție, de umilire și provocare de sus a avut un efect binefăcător în sensul, că exponenții minorităților oprimate erau nevoiți a-și face o educație democratică. Exista deci o mentalitate democratică, însă nu ancorată în solide prăgătiri de adâncime, ci vag înseilată. Așa se explică absența unui program sistematic de democratizare, care să cuprindă nu numai domeniul politic, ci întregul complex de probleme sociale, — program care s'ar fi cerut realizat în mediul de după unire, curățit de obstacolele numeroase dinainte.

În gigantica încercare politică, partidul național român s'a putut mândri cu o mână de tăticieni deprinși, abili, capabili să recurgă la un arsenal impunător de arme pașnice. Ce felurită era maniera lor

de apariție pe arenă! D. Goldiș erudit, zdrobitor prin cultura superioară și soliditatea sociologică a argumentelor, d. Maniu prin apariția rară însă în cadrul solemn și impresionant, d. Vlad prin temperamentul tumultuos și colpeșitor, d. Cicio Pop prin voința neînduplecată, d. Goga prin condeul vrăjitor și sinceritatea riscurilor fățișe, iar d. Vaida-Voevod prin cel mai întortochiat labirint al metodei diplomatice. Poatecă d. Vaida a fost cel mai activ, mai variat, cel mai în directă luptă „piept la piept“ cu inamicii împotriva cărora coala ca mai multe elemente. Pasionat de politică, i-a dăruit tot timpul și toate mijloacele de... penetrație până în sferele superioare ale Curții vieneze. Deținea dibăcia oscilațiilor maxime, fără a-și pierde firul Ariadnei, Prin darul său de seducțiune a vorbei prelungite peste orice limită de timp, d. Vaida era născut pentru a încerca totul numai să se smulgă maximul avantajilor pentru poporul său. În salonul Arhiduceului Francisc Ferdinand, în conversațiile tainice cu personalitățile politice influente dela Viena și Budapesta, în permanentele acorduri cu reprezentanții cehilor, slovacilor, sârbilor și socialiștilor, în contactul cu Bucureștii, d. Vaida-Voevod apela la mijloace multiple, cari puteau deconcerta pe unii sau alții. Sinuozitățile atitudinilor sale puteau fi ocazii de reproș în fața unor simpliști cari nu-i puteau urmări variațiunea metodelor de luptă. Pentru activitatea asta febrilă politico-diplomatică și pentru marele său curaj civic d. Vaida-Voevod merită grațitudinea deplină a neamului său.

Cu aceeași manieră complexă a secerat în România liberă, ca președinte de consiliu, o mare victorie: redobândirea Basarabiei.

Ca un omagiu al îndelung — răbdării sale, țin să subliniez calmul și sărghița sa de trei zile la Alba-Iulia în 1918 de a stabili acordul desăvârșit dintre naționali și socialiști asupra cuprinsului istoric rezoluții.

Trecem la partea a două: la consecințele insuficienței democratice de cari suferia Ardealul.

Cu toate situațiunea de perpetuă opoziție împinge la radicalism, la exercițiul unui criticism vioi, totuși lipsa de soliditate a

unei concepțiuni ferm democratice, era să se dea pe față mai târziu.

Printre cei cari au aderat la sârbațoarea jubileului de 60 ani al dlui Vaida, este și dr. Renner, care printre altele scrie următoarele rânduri memorabile:

„...Jos însă, sub straturile superioare, luptau pentru libertate națiunile subjugate și împreună cu ele muncitorimea germană, maghiară, poloneză, croată, deasemenea subjugată. Reprezentanții acestor puteri suterane aveau arareori prilejul să colaboreze pentru cauze comune și să se înțeleagă“.

Splendidă evocare, strajnic melemento!

Oare România să nu învețe nimic din învățătura drastică pe care o oferă exemplul tragic al monarhiei austro-ungare?

Partidul pe care-l reprezintă d. Vaida-Voevod nu-și dă seama că atâtea vreme, cât se forțează separațiunile dintre clasele de sus privilegiate și clasele de jos ținute în umbră, exploatare și înlăturare dela colaborarea în viața de stat, nu se poate vorbi de progres și democrație?

E nevoie de muncă științifică, de redemocratizarea partidului național-tărănesc al dlui Vaida-Voevod, de o temeinică educare a țării în spiritul cinstit de respect al acelor energii mari și forte generoase de jos, cari și azi au la noi acea tristă înfățișare de forte suterane.

Democrație nu va fi în România decât din ceasul când tuturor forțelor țării li se asigură larg toate posibilitățile afirmării lor în viața de stat, din ceasul când partidele politice se vor hotărî în mod sincer și curajos pentru reformele necesare. Scriam în „Tribuna Democrată“ dela 1 Martie:

„Să nu ne mirăm: câtă vreme partidele politice sunt cum sunt, molatice, fără vertebră, fără principii și fără morală, nu vom putea înfrâna abuzul de sus și nu vom putea înlătura lasitatea de jos, deci nu va putea fi vorba despre democrație, ci vor domni haosul și minciuna“.

Fiind așa de intim legată personalitatea dlui Vaida-Voevod de a partidului său, credem foarte potrivit a releva aceste opinii pentruca ceasul așteptat să înceapă mai repede spre binele și consolidarea patriei.

HOREA TRANDAFIR

A M U R G

*Curgând încet părul se 'nfioară
De liniștea amurgului divină,
Și-un colț de cer rășfrânt pe unda-i lină
Îl poartă încântat ca pe-o comoară.*

*Pe când un cânt dușos ca din surdina
Printre pletoase sălcii se strecoară,
Chemându-și dorul: „Vin' badiță, vină“.*

*Cavalul ce cutremură poiana
Să 'nopteze 'n luncă cu Joiana
A hotărîl-o... și inimari bate.*

*Iar gândul ei târăște prin abise
Dulci amintiri, nevinovate vise
Ca să-le 'ngroape 'n noaptea de păcate.*

P. TARBĂȚIU

PE MARGINEA CONFERINȚEI DESARMĂRII

Societatea Națiunilor s'a născut cu un defect organic: lipsa de sancțiuni. Atât pactul cât și conferințele și acordurile ulterioare intervinute, au rămas în fapt inoperante, din cauza omisiunii unor forțe, care puse la dispoziția Societății Națiunilor, să poată exercita o coercițiune, sau să inspire, cel puțin, teama unor represalii posibile contra acelor, care s'ar abate dela stipulațiunile acceptate și semnate în deplină libertate.

Redactarea Pactului a lăsat ne-rezolvate trei chestiuni: definiția represiunii, sancțiunile militare și navale, și însăfârșit desarmarea.

Câtă vreme prima chestiune n'a fost soluționată, nu se putea da un răspuns pentru a doua; atâta vreme cât infracțiunea n'a fost definită sancțiunea nu putea fi înfățișată „Nullum delictum sine lege”. In concepția delictelor Societății Națiunilor, — în concepția majorității, și nu în a tuturor — forța, deci sancțiunea, rămâne pe planul al doilea, Wilson în discursul din 14. Februarie 1919 a spus: „Forța armată e pe planul din urmă al programului. Dacă forța morală a lumii nu ajunge, se va recurge la forța materială, însă în ultima instanță, căci Societatea Națiunilor e un instrument de pace și nu de războiu. Fiecare națiune colaborează conform angajamentelor luate la îndeplinirea stipulațiunilor.

Această stare precară de lucruri goleşte Pactul de orice sancțiune, căci intervenția puterilor într'un conflict, nu se face decât în măsura intereselor și conform intereselor, nici decum conform regulilor dinainte stipulate. Intenția a fost să se creeze o stare de drept, dar s'a uitat să se ia în considerare o maximă juridică elementară și universal-valabilă: nu există drept fără forță, o dispoziție nu se ridică la valoarea de drept, decât în măsura în care aplicarea ei e asigurată prin sancțiuni. In aceste condiții, Protocolul Societății Națiunilor, n'are mai mare valoare juridică decât o obligație pe cuvânt de onoare, contractată la un joc de noroc. Conflictuale armate, care nu s'au putut aplana prin bună înțelegere, au rămas neaplanate. In fața unei asemenea situații Societatea Națiunilor stă neputincioasă. Nu se știe cine-i agresorul — căci definiția lipsește — iar când se știe, nu se pot lua măsuri contra lui, Societatea Națiunilor n'are forțe armate investite cu supravegherea polițienească a națiunilor beligerante.

Această a doua lacună atrage după sine pe a treia, lipsa desarmării. Fiecare națiune e nevoită prin propriile-i mijloace să se îngrijască de apărarea în contra vecinilor, fiecare națiune cheltuește sume enorme pentru asigurarea frontie-

relor. Raporturile între națiuni în momentul de față, este raportul între indivizi în societatea primitivă, unde fiecare e silit să vegheze singur, sau cu ai săi asupra bunurilor și persoanei sale. Inconvenientul nu rămâne aici și prin pregătirea în vederea defensivei pericolul războiului nu se circumscrie. O armată înzestrată și instruită pentru defensivă se transformă în armată ofensivă, — fiecare o știe. Bani contribuabilului se mântue în bugetele nemăsurat de mari ale ministerelor de războiu și pielea aceluiaș contribuabil e rechiziționată pentru a fi pusă la bătaie în caz de conflict. Cetățeanul plătește pentru a organiza un sistem, care să-i permită la un moment dat să i se curme viața pentru motive binecuvântate, apărând interese cu care poate n'are nimic comun.

Autorii pactului dela Geneva n'au trecut fără să dea importanța cuvenită unei chestiuni atât de grave. Articolul 8 al Pactului spune în esență următoarele: Membrii Societății Națiunilor se angajează să-și reducă armamentele până la un minim compatibil cu siguranța națională și cu executarea obligațiilor internaționale stipulate în Pact. Se va prepara un plan al desarmării ținându-se cont de situația geografică și de condițiile speciale ale fiecărui stat. Acest plan, poate fi revizuit din zece în zece ani cel puțin.

Membrii Societății se angajează să-și comunice toate informațiile relative la armamentele și la programele lor militare, navale și aeriene și chiar și acele relative la industriile care ar putea fi direct întrebuintate pentru războiu.

Acest articol n'are alt merit decât acela de-a desvălui intențiile bune ale autorilor săi, dar nu formulează nici o normă care să poată servi de bază planului care urmează să se facă și a cărui elaborare se urmărește acum la Geneva. Viciul fundamental rezidă în ideea generală a pactului, fiecare națiune trebuie să conteze în primul rând pe propriile-i forțe. Se naște dificultatea când e vorba să se determine un minim de armament, care e variabil la aceeași națiune dela un moment la altul în funcție de forțele națiunilor cu care ar putea veni în conflict. Acest minim în sine interesează prea puțin, națiunile contractante n'au interes să aibă armate și flote costisitoare și bugete supraîncărcate, în vederea războiului, toți sunt de acord să se reducă armamentele, dar acordul se strică în momentul când se încearcă a se stabili proporția, la care fiecare stat să-și limiteze armamentul în raport cu celelalte state, fiecare vrea să reducă, dar să păstreze — toate reducerea făcute — superioritatea față de vecini. In fond nu-i nimic vexant în această

atitudine, deoarece natura însăși a Pactului împinge într'acolo: fiecare trebuie să conteze întâiu pe propriile-i forțe pentru a se apăra.

O schimbare de atitudine nu-i posibilă înainte de a se fi pus bazele unei armate cu caracter de poliție internațională, sub ordinele Societății Națiunilor, care să garanteze fiecărui stat siguranța necesară și să-i acorde ajutorul cerut, în cazul când ar fi obiectul unei agresiuni. Tratatul de asistență mutuală și Protocolul pentru reglementarea pacifică a diferendelor internaționale din 1924, expun principiul general că desarmarea și siguranța fac cauză comună. Acest protocol din nenorocire nu fu ratificat și lucrurile au rămas și de data aceasta în stare de proiect.

O încercare fecundă în rezultate pozitive care merită să fie menționată pentru a se vedea calea parcursă până acum în domeniul desarmării, a fost Conferința dela Washington din 1921, unde au participat cele cinci mari puteri navale Anglia, Statele-Unite, Japonia, Franța și Italia; s'a ajuns la o înțelegere asupra unui raport de tonaj, convenit fiecăreia dintre puterile contractante admitându-se următorii coeficienți: Anglia 5, Statele-Unite 5, Japonia 3, Franța 1,66 și Italia 1,66. S'a hotărît că nu se vor mai construi cuirasate depășind 35.000 tone, nici vapoare purtătoare de avioane, mai mari de 27.000 tone. Vasele depășind acest tonaj urmând a fi distruse; au fost scoase din uz, în urma acestei înțelegeri, 1.500.000 tone de vase de războiu aparținând alor trei flote mari.

Relativ la celelalte tipuri de vase — crucișetore, contra-torpiloare, submarine — nu s-a ajuns la un alt rezultat, afară de acela de-a nu construi, unități depășind 10.000 tone, pentru aceste tipuri de vase coeficienții mai sus indicați, nu sunt respectați. Motivul care a împins la această atitudine, adică la limitarea cuirasatelor, nu si-a celorlalte vase, a fost scumpetea și demodarea, — utilizarea dificilă a celor dintâiu.

Rezultatele acestei conferințe se pot însuma astfel: Reducerea de 40% a tonajului celor trei mari puteri navale, dar lăsarea liberului curs în ce privește construcția celorlalte vase. David Davies își exprimă regretul, că aceste vase de mare tonaj și enorm de costisitoare, în loc să fie distruse, n'au fost puse la dispoziția Societății Națiunilor în vederea organizării unei poliții internaționale. In ce privește submarinul, acordul n'a dus la nici un rezultat pozitiv, din cauza opoziției Franței, care susținea menținerea acestor arme ca armă defensivă și reclama 90.000 tone în submarine. In ce privește reducerea forțelor aeronautice nici o înțele-

gere n'a putut interveni. Problema gazelor toxice, a fost abordată și s'a convenit la înlăturarea acestei arme. Discuțiunea asupra acestui punct a dat naștere unei convențiuni în 1925 la Geneva, prin care se concluea la eliminarea gazelor toxice ca instrumente de luptă, dar această rezoluție de care se ocupă și tratatul dela Versailles, n'a fost nici când ratificată.

Această conferință face o încercare de limitarea traficului cu arme, limitare la care s'a renunțat neexistând sancțiuni contra infractorilor. În schimb s'au stabilit noi norme în vederea conducerii viitoarelor războaie navale. Asupra acestui punct Davis face o remarcă justă, „este de neconceput că această conferință care avea de scop mărturisit eliminarea războiului, să judece cu căle a legifera asupra purtării unui viitor cataclism“¹⁾

În ordine cronologică ar urma Protocolul din 2 Octombrie 1924, despre care am amintit mai sus și care prevede convocarea unei conferințe a desarmării însărcinată cu stabilirea unui plan de reducere a armamentelor. Textual art. 17 spune următoarele: „Statele semnatare se angajează a lua parte la o conferință internațională pentru reducerea înarmărilor care va trebui convocată de către Consiliu și care se va reuni la Geneva, Luni 15 Iunie 1925. Toate statele membre sau nu ale Societății, vor fi invitate la această conferință.“ Iar articolul 21 și ultimul al aceluiași Protocol, alineatul 6, prevede: „Dacă într'un termen fixat de sus zisa conferință, după adoptarea planului de reducerea armamentelor, acest plan n'a fost executat, va aparține Consiliului să o constată, prin efectul acestei constatări prezentul Protocol va deveni caduc“, iar paragraful 8: „Oricare stat semnatar care nu se va conforma, după expirarea termenului fixat de conferință, planului adoptat de aceasta, nu va putea beneficia de dispozițiile prezentului protocol“.

Dacă acest protocol ar fi fost ratificat câștigul ar fi fost destul de important și s'ar fi înaintat simțitor pe calea pe care Conferința în curs dela Geneva tinde să se îndrepte azi.

Conferința din 1927, ținută la Geneva între cele trei mari puteri navale n'a avut nici un rezultat, întâiu pentru că oamenii politici fură lăsați de-o parte, iar experților li se lăsă toată latitudinea al doilea pentru că oarecare influențe se exercitară pe de lături, cu sprijinul pecuniar a trei mari companii americane de construcții maritime, The New York, The Newport New și The Bethlehem Shipbuilding, care plătiră cinci mii de livre sterline deputatului W. B. Schearer în

vederea întreținerii unei propagande de natură a compromite buna reușită a convenirii.²⁾

Lăsând de-o parte tratatul dela Locarno, în care se exprimă dezideratul de-a grăbi desarmarea prevăzută în articolul 8 din Pact, la atâta se reduc încercările făcute pe această cale spinoasă.

Cu aceste neînsemnate antecedente s'a deschis conferința desarmării la Geneva. Înainte chiar de începerea discuțiilor ministrul de războiu al Franței d. André Tardieu a depus un proiect pe biroul Conferinței, care aduce o orientare nouă, crearea unei forțe cu caracter de poliție internațională; din discursul acestuia extragem un pasagiu care caracterizează punctul de vedere al delegațiilor franceze și care pare-se să fie calea cea nouă, sau metoda cea nouă de-a umbla pe calea cea veche a articolului 8 din Pact: — „refuzându-ne a diviza problema și reținând lecția eșecurilor precedente, o considerăm în bloc și aducându-vă mijloacele concrete de limitare și de reducere a armamentelor, legăm aceste mijloace de consecințele necesare de organizare, fără de care Societatea Națiunilor va fi incapabilă să se ajute“.

Iar mai departe: „Noi nu suntem însărcinați nici să refacem harta lumii, nici să negociem un nou tratat de pace; nici să rezolvim probleme străine de acelea pe care Pactul ni le-a încercințat. Lucrarea preparatoare s'a dezvoltat de ani de zile într'un cadru fixat de Pactul însuși, pe care se cuvine să-l respectăm. Nimic mai mult, nimic mai puțin. A face mai puțin ar însemna să dăm lumii o cruntă desamăgire, a face mai mult ar însemna s'o aruncăm în celemai grave desordine.“

N'am mai avea nimic de adăugat pentru comentarea celor citate mai sus, afară doar de a exprima dorința, de-a vedea pe deplin realizate aceste încercări binevenite și, credem, sincere.

Planul francez propune în esență: ca Societatea Națiunilor să poată dispune de trei forțe, una exclusiv aeriană, compusă din aviația civilă, mobilizată de Societatea Națiunilor și din aparatele aviației militare existente, care depășesc un tonaj, ce rămâne să fie fixat, a doua forță va fi și ea de asemenea aeriană, compusă din aparatele militare, tonaj imediat inferior, celor cari compun forța mobilizată deadreptul de Societatea Națiunilor, ținând cont de o anumită limită de tonaj minim, aceasta în scopul aplicării articolului 16 din Pact (articolul 16 prevede cazul în care un membru declară războiu altui membru al Societății Națiunilor, declarația e considerată făcută față de toate statele membre, cari se obligă să ia măsuri în consecință),

în sfârșit a treia forță, terestră, navală și aeriană în acelaș timp constituită din contribuția statelor contractante.¹⁾

Proiectul mai precizează ce forțe vor fi puse la dispoziția Societății Națiunilor în caz de contribuție, înfățișând trei ipoteze: a) în caz de războiu în afară de Europa Franța se obligă — coeficientul celorlalte state nefiind încă fixat — să dea o brigadă mixtă, o divizie navală ușoară, un grup aeronautic mixt, material terestru fără personal și muniții; b) în Europa o divizie din toate armele, o divizie navală, un grup aeronautic mixt, material terestru cu personal și muniții; c) în cazul unui conflict în care agresorul ar avea o frontieră comună cu Franța, în afară de contingentul prevăzut în cazul anterior, va da forțe a căror importanță va fi fixată pentru fiecare caz în parte, de acord cu Societatea Națiunilor în condițiile prevăzute mai sus.

La aceasta se adaugă propunerea de-a pune la dispoziția Societății Națiunilor tankuri, piese de artilerie grea și alte instrumente blindate similare.

Reușita conferinței desarmării, pornită pe această cale, e în ochii tuturor de cea mai înaltă importanță. Ne va fi dat poate să vedem bugetele ministerelor de războiu micșorate și contingentele reduce, îmbunătățindu-se utilajul național în dauna investițiilor în mașini și unelte nocive și mai puțini oameni cheltuiându-și vremea în vederea unui războiu.

Dar unei atitudini internaționale în contra războiului, s'ar cuveni o atitudine internă contra acestui gen de manifestări și care ar consista într'o schimbare de metodă mri întâiu în școala primară unde să nu mai învețe copii de șapte ani, de când încep a silabisii în abecedar, cântece de vitejie și de exaltare națională, care-i îndemnă să creadă că una din principalele lor meniri când vor fi mari e să se războiască, iar de acolo în sus perseverarea în acelaș sens în toate manifestările sociale, până la religarea militarismului din politică și dela conducerea statului.

Paris 9. II. 1932. S. Lupas

¹⁾ Le Temps, 9. II. 1931.

DIVERSE

Asociația de cercetări științifice de pe lângă Institutul pentru popoarele nordice din Leningrad a întocmit 14 alfabeturi pentru popoarele înapoiate. Dintre acestea se vor introduce în cursul anului 1932 la 9 popoare alfabeturile corespunzătoare, între ele sunt și eschimoșii, samoiezii, laponii, ș. a.

În București au început să apară două reviste noi săptămânale: **România literară**, sub direcția dlui Liviu Petreanu și **Secolul**, sub direcția dlui C. Ș. Făgețel. Le dorim succes.

¹⁾ David Davies. Le Problème du XX-ieme siècle, pag. 101 și urm.

²⁾ D. Davies în nota 2, p. 166, op. cit.

PROBLEME PSIHOLOGICE*

Temperamentul și viața socială

În momentul în care cercetătorii vieții psihice au aflat că între rezultatul măsurătorilor de laborator făcute asupra aptitudinilor intelectuale ale indivizilor și între conduita și realizările acestora din viața practică există o corelație destul de redusă (0.50), se pune cu tărie problema factorilor psihici — de natură neintelectuală — care înraiesc manifestarea vieții individuale. Căci, diferența dintre cota examenului de laborator și cea din viața reală nu este datorită ineficienței metodelor, ci, faptului că în viața practică intră în acțiune factori deosebiți de care s'a făcut abstracție în analizele de laborator. Pe de altă parte aptitudinile intelectuale (pe percepție, gândire, imaginație, etc.) prezintă în complexul vieții psihice și mai niște mijloace (instrumente) puse în serviciul celor mai variate mobiluri și interese ce dirijează viața individualităților. Ori cât de mari ni se par la întâia vedere creațiile inteligenței, ele nu se pot explica în apariția și evoluția lor decât punându-le în legătură cu pornirile biologice — factori neintelectuali — care reprezintă adevăratele izvoare de activitate ale ființelor. În al treilea rând, viața psihică a fiecărui individ se desfășoară într'un anumit ritm (tempo) propriu fiecărui și determinat de constituția sa endocrinologică.

Complexul de mobiluri și interese (iubire, amor propriu, repulsie, etc.) organizat în legătură cu un ideal de viață îl numim caracter, iar însușirile care hotărăsc ritmul personal de activitate, modul de manifestare al diferitelor tendințe (iute, nestăpănit, scadut, etc.) constituie aspectul formai al individualității omenești, — simbolizat în limbă prin termenul de temperament. Astfel schițăm până aci complexe mai de seamă ale structurii psihice: de o parte caracterul, constituit din

imbolurile și năzuințele spre acțiuni, de alta aptitudinile sau instrumentele de realizare ale acestora și temperamentul care determină ritmul de activitate al aptitudinilor și caracterului.

Năzuindu-ne să arătăm legătura dintre temperament și viața socială e nevoie, după ce l-am localizat în structura psihică generală, să-i determinăm mai precis natura.

Spuneam că manifestările psihice ale indivizilor se desfășoară potrivit unui ritm personal. Acest ritm nu este hotărât nici de aptitudini nici de imboldurile cristalizate în caracter. O capacitate intelectuală uriașă se poate manifesta la un individ încet, stăpănit, cu multă de liberare înainte de acțiune, iar la altul aceeași capacitate, de același grad poate activa iute, nestăpănit, precipitat, etc. Porniri ca ura, mânia, iubirea au cele mai variate forme de manifestare după cum sunt integrate în temperamente variate. Rapiditatea conduitei, a deciziei, stăpânirea (inhibiția), tăria reacțiilor, (slab, molatec, puternic), flexibilitatea (capacitatea de a modifica dispoziția psihică momentană), impresionabilitatea, — iată fețele mai de seamă ale temperamentului care structuralizate într'o anumită formă reprezintă filiera prin trecerea căreia se fuzionează și se nuanțează toate conținuturile psihice. Insușirile temperamentale sunt legate strâns de structura organică endocrinologică (chimismul interior) a indivizilor și hotărâte în cea mai mare măsură de procesul ereditar. Din acest motiv ele se modifică puțin în funcție de împrejurările mediului extern. Ritmul personal de viață al cuiva este mai constant decât oricare alt complex psihic, în afară de cazurile excepționale (boală de lungă durată, intoxicații puternice, dureri mari) care pot avea urmări asupra chimismului interior. Structuralizarea pornirilor biologice în caracter se efectuează în nemijlocită dependență de mediul social și cultural, temperamentul însă rămâne legat de aspectul organic al individuali-

tății, mai mult sau mai puțin constant în natura lui intimă dealungul vârstelor.

Acestea fiind faptele, este explicabilă năzuința psihologilor de azi de a ajunge la cunoștințe cât mai precise în acest domeniu, de a face, cu alte cuvinte, psihologie „în profunzime“ — după expresia lui W. Stern.

Dacă încercăm să sistematizăm variatele concepții despre temperament — așa cum se găsesc formulate la cercetători de talia lui W. Mc. Dougall, Stern, L. Klages, Downey, Jastrow, Kretschmer, etc. — se pot stabili cu toată diversitatea aparentă a opiniunilor, câteva date fundamentale pe deplin câștigate, care pot servi atât educatorilor cât și celor ce vor să îndrume tineretul spre profesioni.

Ne vom servi de limbajul lui Kretschmer — unul din cei mai de seamă cercetători ai temperamentului — spre a reda câteva idei asupra însușirilor de temperament și a modului lor de manifestare în viața socială.**)

Toată imensa varietate de temperamente ale indivizilor se pot grupa în două mari categorii: ciclotimic și schizotimic. Aceste grupări biologice cuprind deopotrivă și indivizii bolnavi și oamenii de geniu care prezintă sub o formă caricaturală sau potențată calitățile temperamentale ale indivizilor normali — mijlocii.

Care sunt caracteristicile mai de seamă ale acestor două tipuri care se pot observa în viața cotidiană? (Să nu se uite că aceste caracteristici rezultă dintr'o anume îmbinare și calitate nativă a însușirilor temperamentale stabilite mai înainte). În general între ciclotimici se numără indivizii cu o dispoziție psihică veselă și cordială. Aci aparțin

**) Concepțiile celorlalți cercetători se pot reduce la cele ce urmează deoarece cele mai mari deosebiri atât în ce privește clasificările cât și ideile despre structura temperamentului rezultă în primul rând din cauza unei terminologii, variabilă dela autor la autor.

*) Câteva idei ce vor fi tratate pe larg într'o lucrare asupra „Psihologiei Temperamentului.

firile blajine și pașnice care știu să se bucure că trăesc. Viața acestora n'are nimic problematic; se desfășoară natural, prin reacțiuni potrivite împrejurărilor.

Dimpotrivă schizotimicii sunt sombri, tăcuți, aspri și peste măsură de serioși. Iritabili, de o sensibilitate și delicatete pronunțată calcă prin viață enigmatici și lasă mereu în urma acțiunilor lor semne de întrebare. Nestămpărați, uneori aprinși, și peste tot tăcuți nu se adaptează niciodată potrivit situațiilor în care îi asvârle viața.

Imagina lumii externe ca și modul de a fi impresionat de evenimentele exterioare este cu totul diferită la cele două tipuri și numai făcând apel la calitățile temperamentale ne putem explica — în bună parte — de ce aceași lume și aceleași împrejurări sunt concepute în mod așa de divers.

Ciclotimicul iubește viața și caută să se bucure de ea. Procesele lui psihice se desfășoară calm și fără conflicte interioare puternice sau durabile; neajunsurile sunt de suprafață și trecătoare. Totul i se pare firesc și motivat. E tipul burghezului modest — chiar cinstit, mediocru și iubitor al siestelor lungi. Orientarea generală a spiritului său e în spre lumea exterioară, spre societate, cluburi și venituri materiale. Preocupările lui cele mai de seamă se îndreaptă spre concret. Este — zis cu un termen tehnic — extrovertit. Nu există nici un conflict între ciclotimic și mediul extern în care trăește. Ordinea existentă a lucrurilor este luată ca atare și motivată prin însăși faptul că există și nu dorește niciodată să schimbe ceva din ceea ce există.

Schizotimicul preferă lumea visurilor și ideilor. Neîncrăzător în oameni se retrage în propria sa interioritate unde țese ca paianjenul în unghere planuri de răzbunare, revoluție ori reforme sociale. De cele mai multe ori se complăce în mijlocul naturii pașnice și ospitaliere și în lecturi; numai astfel psihicul său peste măsură de sensibil află liniștea mult căutată. Intre individualitatea schizotimică și mediul extern există un conflict perpetuu. Orice neajuns venit din afară este — pentru schizotimic — un act de brutalitate ce se săvârșește voit contra lui. Din cauza acestei hypersensibilități trăește retras, e închis și tăcut. Adevărata lui lume începe numai după ce își retrage privirea dela lumea din afară și își deschide ochii interiorității. E — după calificativul lui Jung — introvertit. Predilecția pentru tragic, pentru situațiile triste și întunecoase ce apar în priveliștea vieții, este iarăși una din însușirile de bază ale temperamentului schizotimic. Tot din cauza sensibilității lui prea pronunțate, schizotimicul își creiază o carapace salvatoare din formalismul convențiilor, îmbrăcăminte,

etc. „Odi profanum vulgus“ — redă mai pregnant nota aristocrată și distanțată pe care o menține în raport cu semenii săi. Veșnic neîmpăcat cu ordinea socială existentă, vrea s'o modifice conform unor planuri prestabilite, făurite în ceasurile lui de singurătate.

Este interesant de menționat și atitudinea acestor două tipuri față de femei. Pentru ciclotimic femeia este ceva necesar: prieten natural în bucurii și întristări. Schizotimicul atunci când dorește, nu dorește cutare femeie, „femeia-absolut“, care reprezintă eternul feminin în afară de timp și spațiu. Femeile pentru schizotimici sunt sau îngeri sau . . . metrese.

Cele două categorii de temperament își află exemplificări prețioase în galeria istorică a marilor creatori; mai ales în domeniul artistic unde factorul primordial este forma, redarea exterioară și simbolizările. În mare parte forma creației artistice a cuiva este reflexul formei personalității lui psihice — temperamentului său. Preferințele pentru un anumit material este în nemijlocită dependență de însușirile lui temperamentale. Intre creatorii de structură ciclotimică se pot număra: Luther, G. Keller, Al. de Humboldt, Mirabeau etc. Iar între schizotimici numim pe: Schiller, Holderlin, Uhland, Spinoza, Kant, Strindberg, Eminescu, Tolstoi, etc.

Artiștii formei pure, romanticii, logicienii, metafizicienii, despoții și fanaticii se recrutează din rândul schizotimicilor. Umoriștii, realiștii, organizatorii, etc. ies din rândul ciclotimicilor.

Nu trebuie să se uite că grupările de mai sus sunt de natură științifică; realitatea prezintă numai temperamentele mai mult sau mai puțin similare cu caracterele mai mult sau mai puțin distincte. Tipurile așa zise pure — care să poseadă numai caractere ciclotimice sau schizotimice — sunt foarte rare dacă nu inexistente. Goethe de ex. reprezintă una din cele mai fericite îmbinări de calități atât schizotimice cât și ciclotimice. Mai mult, din cercetările personale făcute în legătură cu aceste probleme, rezultă că procentul cel mai mare îl reprezintă indivizii care posedă într-o proporție determinată și calități ciclotimice și schizotimice. Din acest motiv clasificările țin seamă numai de însușirile cari predomină.

Dacă însușirile temperamentale sunt hotărâtoare pentru orientările în viață ale marilor creatori de valori, ele joacă același rol și pentru marea mulțime la care se găsesc într'un grad de intensitate și specificitate mai redus. Atât educatorul cât și celcelele directive spre diferitele funcțiuni sociale trebuie să aibă în vedere printre cele dintâi lucruri factorii temperamentali căci nimic nu este mai periculos pentru un individ decât un mediu

nepotrivit cu ritmul său de viață personală. Conflictul dintre individualitate și ambianță numai arareori se rezolvă în mod fericit printr'o mare creație compensatoare; de cele mai multe ori dă naștere la nemulțumiri, revolte și la pierderea gustului de viață. Un nestăpănit într'o profesiune enervantă — cu toată posedarea aptitudinilor necesare acelei profesiuni —, un elev timid veșnic apostrofat, un molatec cu flexibilitate redusă în funcția de informator, un nehotărît („cunoscător“) în profesiunile politice — iată câteva icoane de mici tragedii — zilnice pe care ni le înfățișează societatea. Condamnați pe un ciclotimic să trăească solitar fără posibilități de comunicare cu societatea și cu prietenii și i-ați luat axa vitală. Faceți același lucru cu un schizotimic și va rămâne indiferent, — poate chiar mulțumit că a scăpat de societate — ca și gânditorul din antichitate care silit să părăsească orașul natal răspundea la atacul concetățenilor săi că cei condamnați sunt cei ce rămân, nu cei ce pleacă.

În legătură cu aceste probleme trebuie subliniat un fapt constat de unul din marii psihologi ai vremii W. Mc. Dougall: paralel cu evoluția culturală crește și proporția celor cu înclinări schizotimice — introvertite. Prin aceasta societatea își pierde din stabilitate, iar relațiile inter-individuale slăbesc. Comunitatea pentru cei mai mulți schizotimici reprezintă nu un scop, ci un rău necesar în mijlocul căruia sunt siliți să-și desvolte activitatea — nu pentru binele acesteia, ci pentru a urmări ideale și a se închina crezurilor făurite în singurătate. Dacă se crede că progresul și bunăstarea comunității trebuie să formeze preocuparea tuturor, atunci de sigur că creșterea numărului schizotimicilor constituie un neajuns.

Însă și în acest domeniu știința psihologică poate arăta căile nepotrivite, le poate mai ales explica geneza și poate da directive prețioase de urmat. Căci lumea este o proiectare a propriei noastre interiorități și ceea ce ni se pare că vine din afară, pornește de fapt din interior.

Dimitrie Tudoranu

DIVERSE

Lupta pentru alegerea de președinte al Republicii germane stărnește mari valuri. Hitler și-a pus candidatura și desvoltă o propagandă uimitoare: în fiecare seară partizanii săi vor ținea câte 3000 de adunări (în total 50.000 adunări) vor distribui 8000 broșuri, 12.000 foi volante și un milion de placte. Însă socialdemocrații sunt foarte puternici și sprijinesc alegerea lui Hindenburg, care s'a dovedit un om drept, obiectiv, prudent și și-a asigurat mari merite pentru Germania amenințată atât de des de crize nimicitoare și de tulburări sociale.

CONFLICTUL CHINO-JAPONEZ

Conflictul izbucnit astă-vară între China și Japonia, nu e decât un episod al rivalităților nesfârșite ce frământă dela începutul acestui secol Orientul îndepărtat. Nodul gordian al conflictului ce povestim îl formează cea mai bogată provincie a Imperiului ceresc, Manciuria, având o suprafață de trei ori și mai bine cât a României.

Pământul Manciuriei se prezintă cu câmpii nesfârșite pentru culturi de tot soiul, cu pajști întinse pe cari cresc tot felul de animale, și cu munți ce ascund în interiorul lor bogății minerale imense. O rețea de căi ferate de 6000 km și alta de navigație fluvială cu o flotă de peste 200 vapoare, varsă prin porturile impozante ale mării galbene bogățiile țării spre cei ce și-au asigurat stăpânirea de fapt asupra acestui pământ.

Agricultura Manciuriei lucrează 32 milioane hectare, pe cari se seamănă cu orez, orz, grâu, ovăz, hrișcă, sorgho și soya. Numai recolta de soya este evaluată la 6,5 miliarde lei anual. Din creșterea vitelor, se obțin anual 20 milioane capete. Pădurile (10 milioane hectare) sericicultură, blănurile, pescuitul, sunt tot atâtea ramuri de mare producțiune.

Subsolul Manciuriei ascunde aproape 600 zăcăminte de tot felul: 171 de aur, 213 de cărbune (numai rezervele zăcămintului dela Freshun sunt evaluate la peste 1 miliard de tone), 26 de fier, 21 de argint etc. Producția anuală a aurului este de 260 tone, a fierului de 7 milioane tone, a talcului de 23.000 tone, etc.

Populația Manciuriei, este evaluată la vre-o 22 milioane de suflete. Din aceștia, numai vre-o 600 mii aparțin populației băștinașe, manciurii. Japonezii sunt în număr de vre-o 200 mii. Restul sunt chinezi, veniți în masă din China, pentru a se ocupa cu comerțul ori pentru a se îmbogăți rapid prin piraterie. În urma războiului civil din China și din pricina dezastrului din toamna aceasta, imigrările din China s'au ținut lanț, așa că unii evaluează populația actuală a Manciuriei la aproape 30 milioane suflete.

Valoarea Manciuriei s'a ridicat de când Rușii în 1860 și-au întins stăpânirea până la fluviul Amur. În special a câștigat în importanță peninsula Liao-Tung din sudul provinciei, unde guvernul chinez a zidit portul de război, Port-Arthur. Japonia modernizată, are ambiția de a deveni putere continentală și încearcă să se instaleze pe coastele Pacificului. Visurile ei trebuiau să se realizeze în urma războiului chino-japonez din 1894—95, provocat de savantele sale intrigi în Coreea. Prin tratatul dela Timonoseki se acordă Japoniei, în afară de îndemnitățile ce aveau să-i măriască forța, insulele Formosa și Pescadore precum și peninsula Liao-Tung cu Port-Arthurul. Dar Rusia, Franța și Germania socotesc aceste câștiguri periculoase pentru pacea Extremului Orient și silesc pe japonezi să renunțe la Liao-Tung. Port-Arthurul este în urmă (1908) închiriat de chinezi rușilor pe 25 ani,

și cu aceasta începe influența rusă în Manciuria. Un an mai târziu, în 1899 Rusia obține dela China permisiunea de a construi prin Manciuria o linie ferată, care scurtează cu o zi drumul Transiberianului la Vladivostok. Cum însă Vladivostokul este încâtușat în ghiată șase luni pe an, ochii Rusiei se îndreaptă spre porturile fără ghiată din sudul Manciuriei și diplomația țaristă reușește să obțină dela guvernul chinez noi concesiuni și permisiunea de a construi o ramură la linia ferată de mai înainte, ramură care să lege Karbinul cu Mukdenul, de unde alte linii fac legătură cu Coreea, Port-Arthur și Peking. Stabilirea acestei linii ferate contribuie la întinderea influenței rusești asupra întregului teritoriu străbătut de noul drum de fier. Manciuria devine o zonă de influență rusă. Trupe ruse sunt trimise pentru a face paza liniei și a transporturilor.

Cu toate că regimul rusesc nu apăsă prea mult asupra populației chineze și manciuriene, reușește totuși să provoace xenofobia chinezilor, care izbucnește în răscăla boxerilor (1900). Totdeodată această influență atâță și gelozia Japoniei. După potolirea răscoalei boxerilor, Rusia e provocată de Japonia să evacueze Manciuria. Rusia nu numai că nu o face, dar încercă să-și lărgiască zona de influență și asupra Coreei, împrejurare care declanșează războiul ruso-japonez din 1904—1905. Din acest război, purtat pe teritoriul Manciuriei, Japonia obține o parte a insulei Sachalin și pune mâna pe toate privilegiile Rusiei în Manciuria, inclusiv Liao-Tung și Port-Arthur. Coreea devine vasală Japoniei, iar Manciuria întreagă, la est și vest de linia ferată sudică este recunoscută ca zonă de influență japoneză (tratatul dela Portsmouth (1905)). Căile ferate manciuriene se împart între ruși și japonezi. Rușii păstrează calea ferată est-manciuriană, ce merge la Vladivostok, iar Japonia obține linia ferată sud-manciuriană, dela Ciang-Ciun la Dairen și Port-Arthur. Asupra acestor drumuri de fier se stabilește un condominiu cu participarea Chinei. De pură formă la început, condominiul acesta a câștigat o mare importanță după revoluția rusă. În 1929 China a voit să se debaraseze de participarea rusă printr-o procedură energetică. Tentativa eșuă, sovietele ripostând prin trimiterea unei expediții militare, iar japonezii — cari se temeau de crearea precedentului — acționând pe cale diplomatică.

Trăgând toate profiturile de pe urma cuceririlor sale, puterea japoneză știu să se înrădăcească rapid peste tot, și influența japoneză nu încetă să se traducă și prin fapte brutale.

Industria japoneză a luat avânt fără a avea în Japonia o bază suficientă de materii prime, iar imperialismul japonez s'a dezvoltat prin aservirea semifeudală a țărănilor. Sărăcia în materii prime și micimea pieții interne de desfacere au silit imperialismul nipon să încerce transformarea Imperiului Ce-

lesc întreg și mai ales a Manciuriei într-o bază de furnizat materii prime precum și într-o piață de desfacere a mărfurilor și de plasare a capitalurilor lui.

În China propriu zisă capitalul financiar japonez întâlnește serioase obstacole din partea celui american, englez și francez.

În Manciuria, în cursul luptei cu Rusia țaristă, imperialismul nipon a câștigat noi și noi poziții pe cari întărindu-se a putut rezista cu succes împotriva străduințelor americane, engleze și franceze. Astfel, Manciuria a ajuns pentru imperialismul din Tokio o regiune de exploatare feudală care-i servește pentru dezvoltarea forțelor sale și eventuală cucerirea de noi poziții în China. Această politică a făcut ca japonezii să investiască în Manciuria începând dela 1906 sume considerabile, cari după evaluările cele mai moderate se ridică la suma de 160—180 miliarde lei. Odată cu aceste capitaluri, Japonia suprapopulată varsă pe teritoriul Manciuriei comercianți, advocați, funcționari medici, profesori, etc. cari ocupau peste tot cele mai bune locuri în detrimentul vechei populații. Căci „sudmanciurianul“ este mai mult decât un simplu drum de fier. Dealungul celor 1100 km. pe care-i are aci Japonia, ea mai posedă o fașie de teren pe care se văd aglomerațiuni urbane, exploatațiuni industriale, mine, furnale înalte etc. Pe această fașie de teren, Convenția dela Peking din 1905, prin care China aprobă tratatul încheiat la Portsmouth, recunoaște Japoniei dreptul de pază, prin întținerea a 15 soldați de fiecare kilometru de drum de fier (15.000 soldați în total).

Regimul dur, fără milă, care viza o cucerire metodică, a dus la disperare generală populația Manciuriei.

Să ne oprim un moment asupra evenimentelor petrecute în timpul războiului mondial. Dela începerea ostilităților, un detașament japonez pune mâna pe teritoriile definite de Germania în peninsula Santung. Germania nu trebuia să dispună de o bază navală în Extremul Orient. Această măsură luată de Japonia a fost notificată Chinei ca fiind o operațiune militară de ordin temporar. Dar aceste promisiuni, făcute în August 1914 n'au fost respectate. Într'adevăr peste câteva luni Japonia se prezintă în fața Chinei cu ale sale „21 cereri“ și în Mai 1915 China e silită să accepte tratatul ce i se impunea, tratat din care decurg o mare parte din neînțelegerile de astăzi. În tratatul acesta se prevăd: transferul către Japonia a tuturor drepturilor Germaniei în China extinderea chiriei“ Sudmanciurianului la 99 ani (în loc de 25 ani consimțiti până aci); transferul către Japonia a tuturor drepturilor privind societatea minieră Han Yeh-Ping, obligația de a executa 50% din toate comenziile militare în Japonia și așa mai departe. Rezultatul acestel proceduri a fost accentuarea niponofobiei chineze, care căuta să se manifesteze pe toate căile. Intrarea Chinei în războiul mondial (1917)

se face tot cu scopul de a fi în măsură să ceară, la conferința de pace, revizuirea nedreptului tratat ce i-a fost impus. Decât că, printre învingători, China a fost singurul stat cărui i s'a desmembrat teritoriul. Tratatul dela Versailles ea nu l-a semnat, și, rămasă la propriile sale puteri, se anucă de boicotarea mărfurilor japoneze, dar încă odată ea trebui să cedeze forței. În 1922 s'a convocat conferința dela Washington. Printr'un tratat, „înaltele părți contractante“ (Statele Unite, Belgia, Marea Britanie, Franța, Japonia, Olanda și Portugalia) se obligă a „respecta suveranitatea, independența și integritatea teritorială a Chinei“. Dar, tratatul celor 21 cereri rămase în ființă. Unele indulciri de tratament în comparație cu regimul din 1915, China a putut obține grație activității naționaliste a Kuomintangului, stăpân al guvernului din Nankin. Dar, singurul mijloc al Chinei pentru a-și impune suveranitatea în chestiunile ce o privesc, rămâne puternica armă a celui slab: boicotul economic. Acesta, improspătat în mai multe rânduri (1921, 1925, 1930) și perfecționat ca metodă, a făcut și face mult sânge rău imperialismului nipon. E destul să amintim indispoziția Japoniei când, după expirarea tratatului comercial ce lega cele două imperii, China refuză înolirea lui. Acest fapt cântărește desigur suficient în balanța celor ce mocniau până în 18 Sept. 1931.

În timpul războiului civil din China, Japonia este un timp avântată, ca aliată a dictatorului Manciuriei Ciang-Tio-Lin, pe care îl susține cu bani și materiale împotriva adversarilor. Dar Ciang-Hsu Liang fiul și succesorul lui Ciang-Tio-Lin încheie pace cu Nankinul și schimbă raporturile cu Japonia. Ba mai mult, se pune de acord cu guvernul din Nankin pentru a face drum în Manciuria capitalului american, care de când Ciang-Kai-Sek ia în mâinele sale guvernul din Nankin își lărgeste activitatea în China. Japonia reacționează prin inaugurarea politicii „activiste“ a guvernului Baronului Tanaka¹⁾, dar fără rezultat din pricina opoziției anglo-americeane.

Incredători în subvenționarea capitalului american, chinezii proiectează noi construcții de cai ferate în Manciuria, pentru a uni Hulatai cu Jehol și Taonau. Japonia pretinde că China nu are dreptul în virtutea condominiului, să aducă vre-un prejudiciu intereselor sud-manciurianului, construind o cale ferată care ar putea să facă concurență acestuia. Pe de altă parte guvernul chinez declară că sud-manciurianul nu poate constitui un obstacol dezvoltării rețelei feroviare a Chinei.

Pentru a ne face o idee despre ambițiile japoneze în perioada „activistă“ amintim că la Moscova a fost publicat „Memorandumul“ primului ministru Tanaka înmănat împăratului în 25 Iulie 1927, și care până astăzi a fost desmintit. Se preconizează în această lărgire sfe-

rei de influență în care se găsește azi Manciuria și asupra Mongoliei, apoi preluarea de către japonezi a resurselor Chinei centrale. Astfel înarmați japonezii vor ajunge la frontierele Indiei, Arhipelagului Asiei Centrale și Minore, cari se vor deschide pentru penetrația japoneză. Memorandumul acesta preconizează chiar războiul cu Rusia Sovietică gândind la reeditarea evenimentelor din 1905—906, dacă drumul de fier Est-chinez va însemna un obstacol în fața expansiunii nipone.

Acestei politici îi urmă cea „moderată“ a ministrului Sidehara, care în esență însă era deopotrivă de agresivă. În fine cabinetul Vakatsuki format în Martie 1931 e hotărât să precipite soluționarea neînțelegerilor acumulate între Japonia și China.

Cu acestea ne apropiem de faza contimporană a conflictului.

La începutul verii 1931, la Kirin în Manciuria centrală niște fermieri chinezi au molestat câțiva coloni coreeni, cetățeni japonezi, într-o ceartă cu ocazia unor lucrări de irigațiune. Riposta nu s'a lăsat așteptată. La Seul se organizează un veritabil progrom împotriva chinezilor. Comisiunea mixtă trimisă la fața locului a constat, că au fost omorâți 140 chinezi și au fost răniți mai crav 118. Tot pe atunci 50.000 chinezi au părăsit Coreea petnru a scăpa de teroarea „fasciștilor“ japonezi. Contra-riposta chineză nu întârzie și se precizează prin constituirea unei Asociații anti-japoneze, însărcinată cu boicotul produselor japoneze ce se importau în China. Acest boicot prejudiciază însemnate pierderi japonezilor, căci fiind mult mai bine organizat decât cel din 1925 nu au nici o speranță de a-l putea opri prin intervențiuni diplomatice.

Așa stau lucrurile, când căpitanul Nakamura din statul major japonez împreună cu un prieten al său cu care făceau o călătorie, este ucis lângă o pădure din Mongolia interioară. Anchetă cerută de guvernul japonez și executată de chinezi, nu a putut descoperi pe ucigași. Ba cu cât anchetatorii se apropiau mai mult de locul asasinatului, urma căpitanului ucis se pierdea din ce în ce, așa că în imediata vecinătate a pădurii cu asasinatul, nu se cunoștea nici măcar faptul brut al crimei. În consecință, e foarte probabil ca acest personaj să aibă numai o existență fictivă, și să fie anume inventat ca pretext în desfășurarea evenimentelor.

În acest timp se produce și evenimentul care deslănțuie ostilitățile între cele două națiuni. Exactitatea celor petrecute nu se poate stabili, deoarece sunt în prezentă două versiuni. După versiunea japoneză, o trupă chineză de 3—400 oameni, despre care nu se poate spune sigur dacă erau soldați ori bandiți, în noaptea de 18 spre 19 Septemvrie 1931 aruncă în aer o parte din linia principală a Sud-manciurianului, într'un punct situat la sud-vest de cazarmile chineze dela Peitain, foburgul de nord al Mukdenului. O patrulă japoneză încearcă să dețină pe răufăcători. Neputând, ea deschide focul. O companie din garnizoana japoneză

a Mukdenului vine într'ajutor. Se angajează o luptă. Situația agravându-se, în orele de dimineață ale zilei de 19 Sept., comandantul japonez din Mukden ocupă cazarmile chineze și dezarmează soldații, apoi ia în stăpânire orașul, clădirile oficiale și arsenalul, iar după alte 24 ore, toate punctele strategice se găsesc în posesia celei de a noua divizii nipone.

După versiunea chineză, japonezii fără nici un fel de provocare au deschis focul asupra soldaților chinezi, au bombardat cazarmile și arsenalul din Mukden, cel mai mare arsenal din Extremul Orient, și au incendiat depozitele de munițiuni. Acestea toate, sub pretextul că a-pără viața supușilor lor care, precum a căpitanului Nakamura, nu ar fi în siguranță din pricina cetelor de bandiți ce mișună peste tot în China ca și în Manciuria. Intențiile pacifiste ale Chinei ar fi demonstrate prin aceea că mareșalul Ciang-Su-Liang, convalescent într'o clinică din Peking, după o febră tifoidă, îndată ce a aflat de invazia japoneză a dat ordin trupelor sale să nu riposteze provocărilor japoneze. Semnalăm totodată că în 17 Sept., adică în ajunul zilei atacului se putea ceti în „Berliner Tageblatt“ o depeșă primită dela corespondentul particular din China, care spunea:

„De două săptămâni pe aici nu se vorbește decât de o acțiune militară iminentă a japonezilor în Manciuria. Ministrul Afacerilor străine Wang și guvernul din Peking al lui Ciang-Su-Liang pretind că aceste zvonuri alarmiste nu ar fi serioase. Or, e sigur că cercurile militare japoneze, susținute puternic de presă, atacă vijelios politica prea conciliantă a cabinetului Vakatsuki și în special pe ministrul de externe Sidehara. Ele reclamă o politică pozitivă față de China“.

Este suficient de străveziu deci planul alcătuit în prealabil cu privire la invadarea Manciuriei. Acest plan a fost conceput în toate detaliile sale, căci, după cum ne spune un protest al Kuomintangului (partidul naționalist chinez), în același timp cu ocuparea Mukdenului se întâmplă și dezarmarea garnizoanelor chineze din Ciang-Ciang, Kwen-Ceng-Tse, apoi simultan două vase de război japoneze se îndreaptă spre New-Ciuan, iar marina debarcă ocupă orașul, și în fine divizii japoneze din Coreea trec cu ordine urgente frontiera Manciuriei. Este foarte greu de admis că toate acestea ar fi simple „coincidente“, ci mai ușor recunoaștem în aceste fapte părțile unui plan bine chibzuit după care în 24 de ceasuri toate punctele strategice ale Manciuriei de Sud au încăput în mâinile japonezilor. Faptul că armatele chineze nu au opus nici o rezistență, conform ordinelor primite, reiese și din aceea, că dacă garnizoanele chineze ar fi rezistat, ar fi fost practic imposibil ca un oraș de mărimea Mukdenului să fie luat în stăpânire în așa puțin timp, cu atât mai vărtos cu cât în momnetul atacului în garnizoana Mukdenului se aflau 20.000 soldați chinezi.

În urma celor întâmplăte, guvernul din Nanking protestează la To-

¹⁾ Ocuparea Santungului în 1928, sub pretextul de a-și apăra supuși de riscurile războiului civil.

chio, iar la Societatea Națiunilor Alfred Sze, ambasadorul de cultură occidentală al Chinei expune Adunării cum s'au desfășurat evenimentele și evocă art. 11 din P. S. N. care se referă la „circumstanțele de natură a afecta relațiile internaționale, amenințând prin urmare să tulbure pacea sau buna înțelegere între națiuni, de cari depinde pacea”. Actele războinice din Extremul Orient provoacă consternarea printre pacifiștii de pe malurile Lacului Leman. Se emise presupunerea că Japonia căuta să profite de criza în care se zbătea Europa (lira Engleză era în plină cădere), pentru a ocupa cu relativă ușurință partea meridională a Manciuriei.

Chestiunea conflictului este luată în discuție de Adunarea în care Japonia respinge teza chineză, negând premeditarea conflictului și accentuându-și intențiile pacifiste. Într'adevăr, Joshizawa, delegatul japonez, arată că Japonia nu ține în Manciuria decât 10.400 oameni și 16 tunuri, pe când tratatele îi dau dreptul să țină acolo 15.000 oameni. Conflictului armat au fost în mare 220.000 oameni cu 40 tunuri. Trupele japoneze au intervenit numai pentru a proteja pe supușii japonezi de atacurile survenite, și sunt menținute în Manciuria cu acest singur scop. Dealtfel trupele cari activaseră în primele momente ale conflictului anuau au fost în mare parte retrase. Japonia se apăra de a nutri gânduri anexioniste și se declară gata de a aplană conflictul prin negocieri directe cu China.

Societatea Națiunilor s'a văzut într'un greu impas. Era chemată să soluționeze un conflict care număra 300 puncte litigioase, plasate într'un cerc vicios. Conflictul a izbucnit în Manciuria și privia situația de acolo. Dar îndată el s'a generalizat înglobând toate resentimentele ce-și păstrează cele două națiuni galbene, și, mai mult, asociind la conflict pe toate celelalte puteri cari aveau interese pe coastele Pacificului. S'a văzut astfel că problema Manciuriei este inseparabilă de problema chineză în ansamblul ei și de aceea a Pacificului în general. Aceste probleme se poartă asupra unor realități esențiale: deosebite de cele europene și cu greu cuprinse de mentalitatea noastră. În Extremul Orient frontierele nu separă nimic; în Manciuria se găsesc suprapuse patru puteri, cari toate se socotesc acasă: cea chineză, singura legitimă, dar numai teoretic, cea manciuriană invocând dreptul băstinașului, cea rusă și cea japoneză, pe bază de tratate semnate după toate formele dreptului internațional. La acestea se mai adaugă apoi și Statele-Unite ale Americii, cari în ultimii zece ani au susținut în Manciuria o politică a „porților deschise” la care nu ar putea renunța cu ușurință.

Situația se mai complică și prin simplul fapt al sesizării și intervenției S. N. în conflict, accentuându-se desacordul între drepturile prevăzute în tratate și realități. Procedura indicată în Pactul Ligii Națiunilor se bazează pe supoziția, că agresorul este cunoscut. Or, în jurul Mukdenului s'au petrecut atâtea evenimente, încât nu se poate spune cu siguranță cine este agresorul. Iar dacă s'ar discuta avându-se în vedere numai dreptatea cau-

zelor litiganților, ar însemna să se sfârșite tratatele, și s'ar crea astfel un precedent pe care delegații dela Geneva îl socotesc extrem de primejdios. Iată cât de grea este sarcina Societății Națiunilor în acest conflict, care depășește neabătut în amploare micile hărțuiri din America Sudică ori dintre Statele Baltice, în soluționarea cărora s'a oțelit până acum autoritatea ei. Prestigiul însuși al Ligii Națiunilor este pus în joc. Dar, trebuie să admitem și aceea că eventualul eșec în rezolvarea conflictului, mult mai probabil decât succesul, va compromite nu atât Instituția în sine, ci mentalitatea care continuă să stăpâniască la Geneva, împotriva tuturor evidențelor timpului nostru.

Consiliul Ligii a luat în dezbateră conflictul în 14 Oct. 1931. La inițiativa Vicontelui Cecil, reprezentantul Angliei, Consiliul a ținut în curent cu demersurile sale și Washingtonul, ca autor și semnatar al pactului Briand-Kellog. Guvernul american a dat asigurări că va secunda acțiunea Ligii, dar nu crede că „până în prezent (Oct. 1931) incidentele locale din Manciuria ar constitui o violare a pactului Kellog.”¹⁾

Cu toată opoziția dela început a Japoniei, guvernul Statelor-Unite a fost invitat să participe printr'un delegat la lucrările Consiliului. Se prevedea astfel că un spor de autoritate va însoți eventuala hotărâre a Ligii în problemele conflictului. Japonia a propus ca și Rusia să fie invitată cu același titlu ca și America, nu fiindcă ar fi voit să menajeze interesele acesteia în Manciuria, ci pentru a împiedeca prezența Americii la discuția asupra stărilor din Manciuria, ocazie în care va fi pusă desigur față în față cu atitudini supărătoare pentru ea din partea Americii.

Atitudinea Rusiei este privită cu cea mai mare atenție. Cu atât mai mult cu cât aceasta și-a impus o rezervă cu totul neînțeleasă de diplomația europeană, care lansează diferite versiuni: după una Sovietele ar fi încheiat un acord cu Japonia pentru a împărți în mod amical teritoriul Manciuriei, după alta, diametral opusă, comunistii ar încerca să profite de situație pentru a proclama o Manciurie independentă, comunistă. Ceeace se resimte neîndoios din politica U. R. S. S. în Orientul Extrem, și dă de gândit tuturor celor ce au interese pe piața chineză. Este numai dumpingul sovietic ce se manifestă acolo cu o intensitate necunoscută pe piețele Europei.

După zece zile de penibile discuții, cari făceau să se creadă când în retragerea Chinei din Liga Națiunilor, când în retragerea Japoniei, în 24 Oct. consiliul a reușit să întocmească un proiect de rezoluție. În 7 paragrafe, destul de lungi, al căror text a fost acceptat integral doar de China. Japonia, acceptând restul, a depus un contra-proiect de rezoluție asupra paragrafului 4.

Proiectul Consiliului

a) Cere guvernului japonez să înceapă imediat, și să urmeze pro-

¹⁾ Desigur astăzi, când Statele-Unite trimit crucișetore spre Shanghai, părerea guvernului american se va fi schimbat.

gresiv, retragerea trupelor sale din Manciuria, în interiorul zonei căilor ferate, în așa fel încât retragerea completă să poată fi efectuată înainte de proxima reunire a Consiliului S. N. (16 Nov.).

b) Cere guvernului chinez, în executarea angajamentului pe care l-a luat în general în ce privește protecția vieții și bunurile supușilor japonezi din Manciuria, să adopte, în vederea luării în stăpânire a teritoriului evacuat, toate dispozițiile în măsură să asigure siguranța vieții supușilor japonezi ce locuiesc acolo și protecția bunurilor lor.

Contra-proiectul japonez subordona evacuarea unei înțelegeri prealabile asupra „principiilor fundamentale” cari trebuie să dirijeze relațiile între cele două țări:

„Guvernul Japoniei va proceda la retragerea în zona drumului de fer a trupelor sale ce se găsesc încă în câteva localități în afară de numita zonă, deodată cu potolirea spiritelor și cu destinderea situației prin realizarea unei înțelegeri prealabile între guvernele chinez și japonez, asupra principiilor fundamentale ce cărmuiesc relațiile normale, adică permit să avem siguranța vieții supușilor japonezi și protecția bunurilor ce le aparțin”.

De atunci însă ce urmează? Ostilitățile continuă, luând uneori aspect de plin război. Generalul chinez Ciang-Kai-Ceng, creatură japoneză, după ocuparea Ciang-Ciungului, este însărcinat să pună mâna pe teritoriul din nord, până la Titicar. Dar, contrar așteptărilor, victoria este de partea generalului Ma-Ciang-Cian, adversarul neîmpăcat al japonezilor. Bătălia se dă pe fluviul Nonni, podul de peste acesta este distrus, generalul Ma-Ciang-Cian refuză repararea podului care ține de drumul de fer, și astfel japonezii sunt nevoiți să întreprindă singuri ceace nu a reușit să facă agentul lor: Titicarul este ocupat, și cu aceasta, japonezii cuceresc un nou punct strategic de mare însemnătate.

Boicotul produselor japoneze continuă cu înversunare crescândă, tixind străzile Tokio-ului cu mii de șomeri flămânzi, icoană elocventă a ceace devine Japonia dacă piața chineză îi este interzisă.

În China întregă manifestațiile anti-japoneze se țin lanț, așa că la Tien-tsin, portul Pekingului, a fost proclamată legea marțială.

Acestea sunt împrejurările în cari se deschide Sesiunea Consiliului din Nov. 1931. Luând în dezbateră din nou conflictul, s'a recunoscut imposibilitatea de a se face momentan ceva, și s'a hotărât trimiteră unei comisii de studiu în Manciuria pentru a examina elementele conflictului la fața locului și a refera. Măsura din punctul de vedere al complexității conflictului este cu totul utilă, dar ea mărturiseste în același timp și dorința Ligii de a câștiga timp, în această încercare a „Puterilor cu interese nelimitate”.

În ce fel câștigă timp Societatea Națiunilor, ne-o arată telegramele ce sosesc dela Shanghai, unde bubuie tunul ca un clopot de chemare a națiunilor la Conferința dezarmării ce s'a deschis la Geneva.

Coriolan Drăgulescu

LITERARE

RABOJUL LUI SF. PETRE

După răsăritul găinușii liniștea cresc și Sfântul Petre înțelese de-odată că trebuie să se coboare în trecutul îndepărtat al Nației acesteia, pentru a o înțelege. Și după ce trecu în revistă suferințele și luptele de veacuri ale Rumânilor, începând cu strămoșii Daci și până la unire, își zise: „Poporul ăsta nu-i neiubitor de bunătățile lumii, dar' nu le crede ștatornice nici pentru o viață de om. Generație după generație a agonisit în zadar. Vremurile de bejenie s'au ținut lanț. Nu și-a clădit palate fiindcă nici colibe nu-i scăpau nearse. Astfel au ajuns neîncredători în toate câte sunt și le râvnește inima și ochii. Își bat joc de ele, tocmai fiindcă nu le pot avea. Când vii cu învățătura el se 'ndoește. Știe că nu-i tot aur ce lucește. Și pentru, o zădărnice, nu s'apucă el de lucru. Mai bine visează...“ De-odată gândul i se luminează deplin, și puse această însemnare pe răboj:

— Cât privește poporul dela țară, el are nevoie de-o pace îndelungată, pentru că însuși să se poată convinge că se plătește să s'apuce de lucru, că nu-i inima și ochii. Își bat joc de ele, tocmai fiindcă nime și nimic, decât în Tine, Stăpâne, și 'n răsplata de dincolo. E un popor de filosofi, Atotputerice, dar nădejdea în Tine e par'că copleșită de scepticismul față de lume, că prea mult au suferit pe pământ! În vremuri îndelungate de pace așezată ei se vor mișca, azi unul, mâine altul, și în grabă vor umplea Țara ca niște furnici harnice. E nevoie să experimenteze, să se convingă unul fiecare că zdroaba lui nu e zadarnică. Și atunci, fără indemn, fără învățatură, fără pildă, — o să fie un neam frunțos, căci sunt deștepti minune mare, blânzi și buni de inimă. Și, să mă ierți, Stăpâne, îmi pare că și eu le dau dreptate: pentruce s'ar înverșuna la muncă, dacă peste un an, peste zece, un nou părjol ar mistui toată agoniseala lor? Deaceea dă, Doamne pace la hotarele tuturor Țărilor, dar mai ales la hotarele Rumâniei!“

Sfântul Petre își sfârși mulțumit însemnarea, când îi veni în minte că însărcinarea ce-o primise dela Domnul era chiar asta: „să urnească pe oameni la muncă, la hărnicie... Se întristă văzând ce știri-i putea duce, dar, apoi, își întări inima și adormi, spunându-și: „Va înțelege Atotștiutorul că-i nevoie de timp, de vremuri de pace, că problema rurală e cea mai grea de rezolvat în Rumânie!“

X.

Vremea cât fusese slugă la Pușcașu nu prea înțelni diavoli, nici acolo în sat, nici în satele vecine. Acela pe care-l alungase din agronomul; vr'o cinci sfrigiți în butoaiele cu spirt din crășmele ovreesti; pe unul mai desghetat într'un țaran bogat care-și silea fata să se mărite c'un flăcău tomnatic și be-teag, dar putred de avut; vr'o șapte piperniciți și jigăriți, ascunși în niște jandarmi rurali petecoși și flămânzi, cari băteau pe țărani la talpă; unul, cu buze unsuroase, adăpostit într'un primar care furase banii satului; altul, isteț minune mare, sălășluit într'o țigancă bătrână care sterpelea francii femeilor

dând din bobi; și iarăși altul care tocmai voia să se apropie de-un popă să-l învețe slujba țigăncii, și pe care îl alungă Sfântul Petre, cumu-i alungă, pe pustii locuri, pe toți ceilalți.

Se miră Sfântul și-i păru bine când văzu că la Țară dracii-s puțini. „Si cum ar putea fi înalți, își zicea cu bucurie tot Sfînția Sa, când aproape nu-i casă țărănească în care să nu atârne crucea de perete, nu-i prânz sau cină să nu se rostească Tatăl nostru, și când rumânul dela sate cu semnul crucii pornește la lucru și cu el se culcă?“

Sfântul Petre se hotărî să se întoarcă iarăși la oraș, incredințat că țărănimea așa, la repezeală, nu poate fi nici stricată, nici pornită cu avânt pe drumul îndreptării, că și pentru una și pentru alta, trebuie vreme. Înțelese că ghiavolul descoperi și el acest adevăr, și deaceea lucrează mai ales la orașe.

Tocmai se apropie de niște mahalale îngropate în prav ale unui oraș, când îi păru că cineva tot sare și se ascunde înaintea sa, pe huditele sirânte, și întortochiate. Vr'un tâlhar pe care l-a stârnit din locul de pândă? Sfântul se uită la căsuțele pitite, la colibe cu coperișul spart și putred, și îndoiala dinții îi căzu: era iarăși în capitală. Când ajunse la o cotitură, țop! tocmai dinaintea lui, sare un țap arătarea ceea și se 'nfundă în ntuneric. Sfântul îi zări cornițele și zise:

— Ahea am intrat în oraș și iacătă-vă, „incornoraților.“ Și nu-l mai slăbi pe diavol din urmă. Voia să vadă ce ispravă mai pune la cale. Cela își țesea drumul ca itele; la luminis își trăgea sub piele cornițele ca mâța ghiarele, și se părea un tânăr bine crescut, cam oacheș nu-i vorbă, dar prezentabil. Tot urmărindu-l Sfântul văzu că, și de ici și de colo, țignesc tot mai mulți diavoli și își iau drumul către strădele principale și localurile de petrecere. Cum Sfînția sa își puse ochii pe cel dintâi, voia să-l urmărească pe acesta, și pentru ceilalți se mulțumea să ridice cheile raiului, fără semnul crucii. Li se încrâncena pielea pe spate și li se încârliga codița de-i strânga, și țigneau în întuneric să scape de arsura din spate, simțind primejdia.

Ghiivolul zărit întâi intră într'o casă dintr'o stradă dosnică și cât ce fu înaintea întâiei uși dela etajul al doilea se mistui în fum și intră pe gaura cheii. Sfântul se oprî la ușe și citi numele de pe o cartă de vizită, prinsă de lemnul cafeniu.

Numele nu-i păru necunoscut. Gândindu-se puțin își aduse aminte că era un poet care scrisese înainte de războiu versuri curate și care slăvea frumusețile naturii, Patria, ba chiar pe Dumnezeu. Scrisese niște poezii în formă de psalmi. Sfântul își aducea aminte de nume fiindcă fusese, pe vremuri și în cer o discuție asupra literaturii române, care părea într'o clipă că încercă să trezească nația, și auzi atunci și numele scris aici pe bilețel.

Nu stătu pe gânduri și, schimbat în duh, intră și el pe gaura cheii. Ghiavolul nu mai era nicăiri, dar în schimb poetul, la masă, seria înfrigorat. Țigara se stângea în scrumieră. De două ceasuri se căzni în zadar să continue unde lăsase noaptea trecută, când cu o clipă înainte, îi veni, pe neașteptate inspirația.

și nu voia să-i scape! De-un șir de seri pătește așa! Scrumiera-i era plină cu mucuri de țigări.

Sfântul Petre înțelese de unde-i venia inspirația și se aplecă peste umărul poetului să vadă ce scrie. Condeii aceluia zbură, și pe hârtie rămăneau șire scurte, strofe, — puzderie, părea că le scutură din mână. Portarul raiului citi și rămase scandalizat: picanterii, vorbe cu două înțelesuri în fiecare vers batjocuri cu nemiluita tablouri decolate, cuvinte cari numeau sau făceau aluzie tot la trupul omului și mai ales al femeii dela brâu în jos. Poetul scria, și în loc să se gândească, flutura, tot alte și alte arii. Sfântul se gândi la numele lui, își aduse aminte de laudele ce i se aduseră în disputa aceea din cer pentru poeziile dinainte de război, și nu se putu opri să nu spună tare:

— Ce decadentă!

În aceeași clipă poetul simți o mână pe umăr, întoarse capul și văzu pe protectorul său de pe vremuri, acela care i-a remarcat versurile descriptive și lirice, — chipul căruia îl luase Sfântul Petre.

— „Ce decadentă,” zise criticul din nou.

Poetul îl privea uimit. După cât își aducea aminte, criticul acesta murise. Dar, plin de mustul inspirației, capul îi era turbure, și n'ar fi jurat dacă-și aduce bine aminte.

— „Dumneata, maestre?” întrebă el ridicându-se încet de pe scaun. „Când ai venit? Cum ai intrat? N'am auzit nimic!”

— Ce să auzi, cufundat cum ești în porcăria asta.

— Maestre!

— Ni ți-e rușine să pui astea pe hârtie? Asta e artă? Pentru aceea ți-a dat Dumnezeu talent? N'ăși fi crezut!

El ridică o filă și citi câteva strofe.

— Pfu! Ce mai literatură pentru țigănim!

Poetul își duse degetele îngălbenite de tutun prin pletele rari, oftă și zise:

— E nevoe să trăim din ceva maestre.

— Din putregai?

— Dacă cere publicul! Nu poate digera altceva, maestre. Cu literatura murim de foame în România. Dar astea se caută! Să vezi grădinile publice țigăsite. „Cărăbusul” și toate celelalte. Publicul de azi cere spectacol și frivolitate. Se poate ca dumneata să nu știi?

— E nevoe de scandal în lume, dar vai de acela prin care vine scandalul! Mai ales vai de el, dacă Dumnezeu l-a dăruit cu talent. Astea-s lucruri pentru cărpaci, iubite! Unde te-ai pogorit!

— Dar cine mai citește azi, poezii descriptive lirice ori psalmi, cum scriam odată? Au esit din modă! Câțiva ani după unire am încercat, dar am tras pe dracul de coadă!

— Și-acum te trage el de limbă, crede-mă, tinere.

— „Nu mai sunt tânăr maestre” zise poetul uitându-se cu băgare de seamă la străin. Iar îi veni gândul: omul ăsta pare c'ar fi murit, cum îl văd? Se freacă la ochi, dar nu se putu deștepta; îi părea acum că visează.

— Drept că nu mai esti tânăr! Ai început coborîsul. Mă gândeam la dumneata cel de altă dată. Sunt ani de-atunci . . . Nu-ți pare? Nu te miri că nu m'ai văzut de-atâta vreme? Și totuși am esit din neguri și am venit să te scap . . .

Diavolul zvâcni în poet, și-l zgudui.

— Ce vrei cu mine? întrebă îngrozit poetul, incredintat acum că are de lucru cu o nălucă.

— Să te scap de inspirația asta nouă!

— Să nu faci, maestre! Te conjur! Nu-mi lua bucatăia dela gură!

Și poetul începu să plângă cu lacrimi îmbinate sub barbă.

— Nu-s de vină eu, ci publicul ăsta afurisit și libidinos! Dacă nu mă crezi du-te, rogu-te, până la Valeriu și vezi-l cum trăește!

— Care Valeriu?

Colegul meu, Valeriu Tunaru. De-odată ne-am ridicat, în același număr de revistă ne-ai remarcat.

— Aha! Și ce-i cu el?

— Te rog să-l vezi! El a rămas la literatură, la inspirația cea nobilă. Curg zdrențele după el și după copii. Nu găsește editori, nime nu-l mai citește. Dar' eu, c'o piesă de astea ușoară, încasez într'o sară câteva zeci de mii.

— Da-s banii ghiavolului, băete!

— Banii n'au miros, maestre. Dacă ne luăm nasu' la purtare și căutăm originea, ajungem cerșitori prin redacțiile gazetelor.

Sfântul Petre nu-l mai ascultă. Făcu un semn mic, nevăzut, de-asupra capului poetului, și ghiavolul eși strigând două versuri obscene din noua lucrare. Dispăru și Sfântul, iar poetul se spală cu apă rece dela conduct să se deștepte.

Fusese, desigur, un vis. Simbolic? Poate! Cercă ușa; ușa încuiată. Sezu la masă fără pic de remușcare și voi să continue. Avea termin. Și de lucrarea asta erau legate multe; între altele vilegiatura lui c'o acțiță acum esită dela Conservator, și dornică de lume. Dar zadarnic se trudi: secase izvorul. Noroc că era către sfârșit. După câteva nopți de chin zadarnic, se folosi, ca încheere, de niște piese străine. Traduse, înădi, dar' eși prost. Se vedea de-o postă că nu-i inspirație. Și după al treilea spectacol, revista fu luată de pe afiș. Adio vilegiatură!

Iar poetul se izbea cu capul de pereti și nu cuteza să-și descare sufletul înaintea nimănui. Îi era rușine să spună cum i-a secat inspirația.

XI.

Sfântul Petre rămase intrigat de vorbele poetului: voia să-l vadă pe Valeriu Tunaru care a rămas la inspirația cea nobilă. O ducea, într'adevăr, așa de greu?

Îl întâlni trecând agale pe-o uliță puțin luminată. Când fu în fata bodegei lui Nită se opri, își numără leii rotunzi în buzunarul pantalonului, și plecă, oftând, mai departe. O clipă tinu numărarea. Și în țignirea de lumină care năvălea prin geamul murdar Sfântul Petre îl văzu bine. Cu obrazul căzut și plin de părăiașe, cu părul mitos, sur, adus de-o parte părea mai degrabă un vagabond de pe uliță. Numai după ochii blânzi și mari te puteai gândi la poetul de odinioară.

Când îl văzu în ce cocioabă intră, Sfântul nu-l mai urmări. Suspină și-și făcu calea întoarsă. Și gândindu-se un răstimp, aproape că-i părea rău c'a alungat pe dracul din celalalt! Portarul raiului își simți sufletul induiosat: „Să nu aibă el pe ce-și cumpăra un pahar de vin!” Și cine sunt vrednici să bea dacă nu poetii? Că numai în ei se coboară duhul creației când sorb un pahar, numai lor le crește sufletul încât ar îmbrătisa lumea întreagă. Când beau li se nasc ideile cele frumoase și sentimentele generoase pe care le cântă apoi înobilind pe alții! Of, Doamne! Stăpâne! Ce mai lume, ce mai tară pe aici! Măcelarii și șoferii beau șampanie, iar inspirații Tăi n'au de-un pahar de vin, de-o tuică n'au!”

Se pare că vorbele din urmă le spuse tare, căci de după un zid, din întuneric, Sfântul auzi:

— Destulă le este lauda de după moarte, și numele pomenit din neam în neam!

Sfântul simți miros de pucioasă, ridică cheile, și îndată se auzi după zid un tropot și-un foșnet ca de-o turmă de mistreți alungată.

Portarul raiului se otări: voia să-i vină în ajutor poetului. Se schimbă iarăși în duh și pătrunse în locuința scriitorului să vadă ce manuscrise avea, gata de tipar.

Omul era la masă, cu nevasta și doi copii. Cinau pâine cu ceai, — blagoslovita hăntură rămasă dela ruși, — și nevasta avea ochii plânsi.

— Ar trebui să încerci și tu în alte direcții. Iată, unii câstigă binisor, alții chiar foarte bine cu piese de teatru, cu romane.

— Am încercat, știi bine! Nu-i genul meu!

— Dar lasă pretențiile la o parte, dragă! Scrie

pentru grădinile de vară. Ce Dumnezeu, nu ești mai slab ca atâția alții. Înc' ai știu că ar fi versuri impecabile.

— Nu pot. Ceva nu mă lasă. Nu-mi pot terfeli talentul. Este ceva în mine care nu mă lasă. Ce vrei, inspirația e lucru sfânt!

Când auzi așa, lui Sfântu Petre i se topi inima.

— „Mai este nădejde pentru țara asta“ își zile el. Și după ce văzu manuscrisele gata de tipar eși repede, căci prea-l impresionase sărăcia din casa asta.

Iar în ziua următoare, luând chipul unui critic cunoscut, trecu pe la principalele edituri din capitală. Primi, aproape pretutindenea, același răspuns.

— Nu mai tipărim literatură. Mai ales versuri, nu!

— Înțeleg versuri rele. Dar' pe care vi le recomand eu! Mă cunoașteți, doară.

— Mă iertați nu putem. Pierdere sigură!

— Vă asigur de contrarul!

— Suntem pățiți. Numai cartea-manual de școală, e câștig sigur.

— Dar' trebuie să mai încercați! Ce Dumnezeu! Marile noastre talente să rămână necunoscute!

— Credeți-mă, domnule profesor, chiar dacă le-am tipări, tot necunoscute rămân.

— Aș, vorbe!

— Pe onoare!

— Avem atâția cititori azi în România. Și nu se poate spune că nu trec cărțile. Lumea citește. Avem societatea bună, dornică de orice carte nouă . . .

— Dacă e franțuzească!

— Avem azi ce n'am avut înainte de unire. Avem Ardealul.

— Acolo se citește ungurește.

— Avem Bucovina.

— Pentru cărțile nemțești.

— Avem Basarabia.

— Dacă am tipări rusește! Cum, domnule profesor, dumneata care te ocupi cu critica, nu știi în ce criză a cetitului românesc trăim? Imi pare rău!

Sfântul Petre eși opărit. Nu știa într'adevăr ceea ce-i spuneau editorii. Și nu-i venia să creadă! De când umbla pe pământ nici odată nu-i păru rău ca acum că nu poate lucra cu bani, cum lucrează po-trivnicul său. Ar fi editat el cele trei manuscrise ale poetului! Știa că n'ar mai fi cinat ceai gol! Și cum i-ar crește inspirația cea nobilă văzând că poate trăi după muncă cinstită! Zadarnic însă! În rai stăpânește vechea convingere, că banu-i ochiul dracului. Și s'a coborât fără lețcae în buzunar. Zadarnic își zicea Sfântul că părerea dominantă în înălțimi cam suferă de anchilozare, și poate primejdia, aplicată la toți cei buni din lume. Pentru mulți, chiar dintre cei buni, sărăcia e prilej de ispitire. Zadarnic! Legile vecinice nu le putea el schimba!

Se strecura prin forfoteala stradelor cu inima întristată, și mergea fără nici o țintă. Își uitase să lapede chipul cunoscutului critic și astfel se mira văzând că unii trecători îl salută, iar alții, văzându-l, bufnesc de răs. De pe vremea când încrucisă drumul Caliopii cunoștea vr'o câțiva capitaliști despre care auzise că au inima milostivă. și că, mai ales, sunt gata de jertfă pentru neam. Se gândi să mai facă o încercare. Ii veniau în minte fragmente din manuscrisele poetului, deși le frunzări la repezeală, și își zicea: păcat să nu rodească în sufletele rumânilor.

Dar oamenii aceea cu avere, când auziră de ce e vorba. îi răsără în nas:

— Domnule profesor!

Nici n'auziseră vr'odată de numele lui Valeriu.

Sfântul se încapătăină și le ținu o disertație în care se arătau foloasele naționale ale unei literaturi să-nătoase.

— Domnule profesor! Nu știu în ce partid politic ești înscris, că nu cunosc așa program. Dar indiferent de asta, să-mi dai voe să spun că ești în mare rătă-cire. Ce are nația cu însemnările poetilor? Par'că poporul a citit pe Eminescu, pe Alexandri și pe ceilalți? Par'că simte nevoie! Și totuși trăim și înain-

tăm. De două mii de ani trăim fără literatură cunoscută de masse. Vom mai trăi patru! Nația, domnule, să aibă mălai și slujbași cinstiți, și nu-i mai trebuie alta. Se sporește și se întărește și fără literatură! Scapă-mă dumneata de slujbași hoți, de jandarmi cari îți pun oul fiert subsuoară, scapă-mă de ilegalitățile din alegeri, și-ți fac eu o Românie mare, puternică și fără poezie, ori proză. Par'că eu am citit literatură, și iată, sunt cineva în țara mea! De mult mă gândesc, domnule profesor, că bine ai face s'o mai lași și dumneata cu critica cărților, și să te apuci de critica societății și a stărilor politice dela noi. Iată, de pildă, în partidul nostru sunt mulți oameni învățați.“

Și-i îndrugă mai departe; folosindu-se de prilej, pentru a-l atrage pe profesor în partidul lui politic. Acesta era unul din opoziție. Află însă alți doi cari încercară să-l hotărască a ținea cu guvernul, și nici-odată cu opoziția, cum făceau și ei.

— Spui dumneata că poezia consolidează țara, că trezește sufletele, le înalță, și crește nădejdea? Fleacuri! Ascultă-mă pe mine! Ce-ai folosi dacă aș răspândi un milion de exemplare din poeziile ce-mi recomanzi, dacă ticăloșii ăștia din opoziție cutreieră satele și strigă în gura mare, ori șoptesc la urechia țaranului, că ne ducem pe copcă? Dumneata vrei să pui temelii cu slova scrisă, cu versuri în cari se laudă luna și stelele, iar bezevenchii din opoziție sapă la temelii vorbindu-i țaranului despre năcazurile lui zilnice. De mult mă gândesc că dumneata mai mare folos ai aduce țării dacă ai face politică și te-ai înscrie . . .“

Sfântul nu-l mai ascultă și eși scârbit de-atâta neînțelegere.

Își zicea că, deși nu putuse descoperi nici un ghia-vol în oamenii ăștia, judecata lor tot trebuia să fie pervertită de miazme depărtate ale iadului. Nu voia să se dea bătut și porni la un minister unde cunoștea pe unul mare, să ceară o slujbă pentru Valeriu.

— Cel puțin să câștige și el o pâine! Intr'o țară în care trăesc bine toți cei lipși de talent, dar plini de șmecherie, baremi atât să aibă și Valeriu. Altfel cei înzestrați de Dumnezeu vor ajunge să blesteme darul ce li s'a dat, și vor crede că-s înfierăți pentru nenorocire.“

Așa își zicea Sfântul și-si făcu corajie. Urcă, plin de nădejde, ca fagurul de miere, treptele, ministerului.

Când auzi domnul cel puternic despre ce e vorba, răsă cu lacrimi și zise:

— Mucalit mai ești Monșer! De dimineață ai pornit-o cu glumele!

— Dar, te rog, nu glumesc de loc! răspunse criticul sărindu-i țandăra.

— Ba să mă ierți! Glumești dacă vii cu astfel de propunere. Poetii ăștia vor fi buni ei să latre la lună, dar' să-i pui la treabă, ferească Sfântul! Sunt niște leneși număr'u unu! Unde mai pui că nu se pricepe la nimic! N'au nici o diplomă, nici o califică-ție de Stat! Știm noi! Am mai avut, și ne mulțumim.

Criticul stăruie și arată valoarea poetului.

— Ei, nu! Credeam că glumești! Da' ce crezi dumneata, slujbele de stat sunt pentru trântori? De-aceea punem biruri grele pe nație? Noi, aici, muncim domnule! Organizăm și muncim! Ce să facem aici omul dumnitale? Să prindă muste? Las' că-i știm noi! Umplu cafenelele și berăriile și critică pe toată lumea care muncește. Soiu rău, -- să știi dela mine!“

Sfântul Petre văzu în privirile lui licărind ochii celui rău, și nu voi să se dea bătut.

— Ascultă, zise el, nu-i bine să te grăbești așa. Omul meu are un nume. M'am gândit că partidul ar câștiga avându-l între membri săi. Ei bine, el mi-a arătat dorința de a se înscrie; spune că e șeful partid care are un program cultural.

— Apoi da' asta e adevărat. Suntem singurul!

DOUA AȘEZĂMINTE DE STUDII ISTORICE

Așezământul Ion C. Brătianu și Fundațiunea Regele Ferdinand

Istoriografia română era patronată pe vremuri de Academie. Acolo se prezentau lucrările cele mai bine legate și mai larg informate, de acolo răsăreau directivele noi de cercetare a materialului istoric și de prelucrarea lui și, ceea ce este mai ales important, Academia și edita pe cele mai serioase lucrări de istorie. De altfel funcția ei de patroană a istoriografiei nici nu s'ar fi putut menține în lipsa unei posibilități de tipărire imediată a nouilor cercetări. Și dovada o avem tocmai în situația de astăzi a Academiei. Pierzându-și resursele financiare de odinioară cari îi dădeau posibilitatea să încurajeze munca științifică prin premii însemnate, a căror valoare era sporită de prestigiul care nimba cel mai înalt Așezământ de cultură românesc și în același timp pierzându-și într-o măsură importantă resursele necesare pentru finanțarea tipăriturilor, Academia Română și-a văzut autoritatea de patroană a istoriografiei mult diminuată. De sigur că și astăzi se tipăresc în Memoriile Secțiunii Istorică lucrări de valoare, dar, privite în cadrul întregii mișcări istoriografice de astăzi, ce puține sunt acestea în raport cu cele tipărite pe vremea când trăia și scria un Ion Bogdan, un Dimitrie Onciul, un Constantin Giurescu, ca să nu-i amintim decât pe cei morți!

Din fericire, terenul pierdut de Academie a fost câștigat de alte instituții, nou născute, în anii de după războiu, și cu un caracter mai mult sau mai puțin oficial, încât istoriografia noastră, dacă a avut momente de eclipsă, s'a recules de grabă și ea este astăzi iarăși în plină dezvoltare. Unele dintre aceste Așezăminte noi s'au născut în cadrul Universităților, ca acei Institut de Istorie Națională de pe lângă Universitatea Daciei Superioare, înființat sub patronajul regelui Ferdinand cu un scop bine definit, încurajarea cercetărilor pentru o cunoaștere mai exactă și mai profundă a trecutului acestei provincii. Aceste Așezăminte, cu o activitate încadrată în vasta acțiune științifică a Universităților românești din întreg cuprinsul țării, sunt azi destul de bine cunoscute. Ele și-au croit un drum și nu depinde decât de voința guvernelor, cari redactează bugetele Universităților cași pe a tuturor celorlalte Așezăminte publice ale țării, ca acest drum să fie dus mai departe.

Alături de acestea lucrează, dela o dată mai recentă, un Așezământ particular pentru cultivarea cercetărilor istorice. Înființat prin voința testamentară a lui Ionel Brătianu, la un an dela moartea lui, Așezământul care poartă numele tatălui său a publicat până acum în fiecare an câte o serie de lucrări istorice, toate privind numai epoca „renasterii” noastre, veacul XIX. Și este semnificativ acest lucru.

Inainte de războiu, istoricii noștri își îndreptau cercetările mai bucu-

ros înspre negura veacurilor îndepărtate, ușor de străbătut pe alocuri, dar de cele mai adeseori de o desime în stare să pună stavilă și celui mai curajos și bine înzestrat drumet-cercetător. Pasiunea lor era însă cu atât mai mare și admirabilul rezultat al acestei munci pasionate se cunoaște. Era timpul însă să se cerceteze mai profund și acest veac al XIX, atât de nou și, pentru noi mai ales, atât de bogat în evenimente. Căci veacul acesta a schimbat destinul politic al neamului nostru cu desăvârșire și, oricât s'ar lamenta romanticii întârziți, această schimbare este definitivă, dela ea nu mai este întoarcere și ea este punctul de plecare al unei noi evoluții.

Fiind epoca aceasta istorică mai apropiată de noi, ea nu este totuși mai ușoară de studiat decât cele precedente. Multe din obstacolele vechi aici nu-i mai stau în cale cercetătorului. În locul lor au răsărit însă altele. Nu este rostul acestui articol să le numească pe toate, pe unele însă le vom aminti, ca să putem vedea pe urmă dacă nouile Așezăminte pentru încurajarea cercetărilor istorice și-au dat seama de ele.

Dacă istoricul veacurilor îndepărtate este stânjenit din cauza lipsei de „documente” istorice în mersul investigațiilor sale, pe istoricul epocii contemporane îl împiedecă bogăția prea mare de documente. Dacă cel dintâi trebuie să se căzneaască să descifreze icoana unei epoci din sărăcia de cuvinte a unor diplome domnești, sau a unor note oficiale, și încă și acelea scrise cu tot felul de prescurtări posibile și imposibile, cel din urmă trebuie să știe scoate grăunțele adevărului dintr'un material prea abundent, în care de multe ori balastul ocupă locul de frunte.

Apoi, împreună cu isoarele istorice, au sporit și „factorii” de evoluție istorică în vremea mai nouă. Dacă n'ar fi să amintim în această privință decât presa, care îndeplinește amândouă rolurile acestea, și lucrul ar fi evident. Dar alături de presă mai este omul din mulțime și însăși mulțimea, ca o entitate aparte. Câtă vreme în veacurile mai îndepărtate interveneau în afacerile Statului doar o mână de oameni, și aceia făcând parte aproape totdeauna dintr'o singură clasă socială, în secolul XIX își poate asuma acest rol oricine și oridince clasă socială ar fi fost el, iar opinia publică este un factor determinant, care nu mai poate fi ignorat decât pentru scurtă vreme și și atunci cu mare risc.

Urmarea este că un istoric al epocii contemporane nu se poate mări ni să cerceteze actele cărmuirii și ale tuturor organelor ei, din țară, ca funcționarii administrativi și politici și din străinătate, ca diplomații și agenții de propagandă ca să-si poată forma o imagine completă despre un moment istoric oarecare, ci trebuie să caute și în presă starea de spirit generală din

acel moment, sau starea de spirit specială a diferitelor categorii sociale, apoi să caute în literatură și uneori și în alte ramuri ale artei reflexul acestor stări de spirit, iar în corespondența particulară mobilele ascunse și cele mai pozitive ale diferitelor acțiuni individuale și colective de interes obștesc. Căci foarte mulți bărbați de stat au fost până la un timp niște „conspiratori”, sau niște aventurieri, ai acțiunii sau ai ideii, și foarte mulți n'au putut lucra spre binele obștesc decât în această calitate.

Așezământul Ion C. Brătianu a avut până acum ocazia să publice documente din toate aceste isoare ale istoriei contemporane, dovedind astfel o perfectă înțelegere a menirii sale. Debutând prin tipărirea unei bibliografii necomplete a războiului pentru independență, întocmită de Ion C. Băcilă, după care au urmat două „schite biografice și bibliografice”, întâia a lui N. Bălcescu, datorită dlui P. P. Panaitescu și a doua a lui B. P. Hașdeu, datorită dlui Liviu Marian — lucrări prea modeste pentru instituția editoare — Așezământul Ion C. Brătianu a trecut din anul al doilea la tipărirea unor lucrări mai serioase.

Și ne-a dat astfel, în limba franceză, acea subtilă și magistral construită analiză a „problemei frontierelor ruso-române în timpul războiului dela 1877—1878 și la congresul din Berlin”, pe care autorul, d. G. I. Brătianu, a cetit-o mai întâi la congresul internațional de istorie dela Oslo.

Ne-a dat două volume de „documente inedite”, unele din „veajma Unirii Principatelor și celelalte privitoare la istoria Transilvaniei între anii 1848 și 1859, culese de d. Mihail Popescu. Al doilea dintre aceste volume cuprinde acte din Arhivele Vienei și, în raport cu bogăția de material privitor la istoria noastră contemporană, pe care îl adăpostesc aceste Arhive, al este, cu toate cele vreo 350 de pagini ale sale, abia un memento pentru istoriografia noastră, care mai ignorează și astăzi acest material.

Dela întâiul până la al doilea dintre aceste volume Așezământul a mai tipărit un volum de „acte și scrisori” ale lui Eliade Rădulescu, redactat de d. Emil Virtoș și un volum cu cele patru conferințe despre Dobrogea, rostite în cadrul Universității Libere din București, cu prilejul sărbătoririi unui jumătate de secol de stăpânire românească a acestei provincii, de către dnii I. Andrișescu, C. C. Giurescu, A. Popovici-Băznoșanu și I. Simionescu.

Volumul următor cuprindea câteva documente despre refugiații moldoveni în Bucovina, în anii de revoluție 1821 și 1848, culese de d. Teodor Bălan.

A urmat apoi o nouă contribuție la istoria războiului pentru îndă-

pendență: Jurnalul de operațiuni al diviziei de infanterie de rezervă, dela 23 Iulie 1877 până la 29 Iulie 1878, publicat de Generalul R. Rosetti, care avea să continue în anul următor cu publicarea de material inedit privitor la istoria acestui războiu, tipărind corespondența generalului Iancu Ghica dintre 2 Aprilie 1877 și 8 Aprilie 1878.

Intre aceste două volume ale generalului R. Rosetti se intercalează iarăși, un studiu al dlui P. P. Pa-naftescu, despre emigratia polonă și revoluția română dela 1848, bazat pe documente inedite de cea mai mare valoare pentru lămurirea atmosferei sufletești în care acționau revoluționarii tuturor națiunilor europene oprimate ale veacului trecut, în căutarea independenței naționale și a libertăților politice, și se mai intercalează al treilea volum de „acte și cuvântări” ale lui Ion C. Brătianu, a căror tipărire începuse de mult și ea se continua acum sub îngrijirea dlui C. C. Giurescu, directorul de atunci al Așezământului.

Despre volumul de vastă informație și de largi perspective al dlui Alexandru Marcu: Conspiratori și Conspirații în epoca Renasterii politice a României, bazat în bună parte, deși este o operă de sinteză, pe propriile cercetări ale autorului într'un domeniu prea puțin exploatat înainte, acel al istoriografiei și al izvoarelor istorice italiene, s'a scris la timpul său pe larg în coloanele acestei reviste.

Au mai urmat apoi, datorită dlui Dan Simionescu, o modestă încercare, nici măcar completă ca informație, despre Republica Română, revista pasoptiștilor noștri în exil, care oglindește tendințele lor republicane și aproape socialiste, și o broșură cu corespondența familiei filoromânului Paul Bataillard din timpul congresului dela Berlin din 1878, la care capul familiei lua parte ca membru al delegației române, aceasta din urmă datorită subsemnatului.

Înainte de a curma această sumară descriere a activității de până acum a Așezământului Ion C. Brătianu, se cuvine să remarcăm și înfățișarea deosebit de îngrijită a tipăriturilor lui metodice și continue. Hârtie de bună calitate, tipar frumos, șirurile nici îmbăcșite, dar nici prea rare ca să dea impresia de lux sau de risipă, — acestea sunt condițiile oarecum materiale, pur tehnice, importante și ele însă, ale „formeii”, mai ales când e vorba de o tipărire în serie. Este demnă de relevat însă mai ales prezenta la sfârșitul fiecărui volum a unui index, capitolul riguros necesar în orice carte de știință și totuși atât de des absent din tipăriturile noastre. Dl Georgescu-Tiștu, actualul director al Așezământului, socotește de altfel grija nentru o ținută corectă din punct de vedere științific și frumoasă din punct de vedere tehnic un punct programatic al activității sale. Și pe bună dreptate.

Cât de mult pierde din cauza lipsei indexului spre exemplu lucrarea dlui R. V. Bossy despre „Agenția diplomatică a României în Paris și legăturile politice franco-române

sub Cuza Vodă”, editată de Fundațiunea Regele Ferdinand, a cărei activitate asemenea vrem să o rele-văm!

Fundațiunea Regele Ferdinand tipărește abia de trei ani. Ea s'a prezentat însă dela început cu o seamă de lucrări masive, de mare valoare științifică, îmbrățișând întreg domeniul istoriei noastre. Materialul documentar și bibliografic strâns o viață întreagă de pasionatul cercetător Andrei Veress, și din care prea puțin s'a tipărit înainte de războiu, în editura acestei Fundațiuni va vedea lumina tiparului. Sunt începute până acum două serii: o serie de „Documente privitoare la Istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești”, din care au apărut trei volume de acte și scrisori din anii 1527—1592 și într'o altă serie, o Bibliografie română-ungară, din care asemenea au apărut două volume. Dacă mai amintim și întâiul volum, care deschide iarăși o serie, de „Documente Moldovenești dinainte de Stefan cel Mare”, publicate de Mihail Costăchescu, am încheiat seria de publicațiuni privitoare la istoria noastră veche și ne întoarcem iarăși la studiul dlui R. V. Bossy, o foarte prețioasă contribuție la istoria domniei lui Cuza Vodă.

De când și-a tipărit Xenopol cunoscuta lucrare, în două volume, despre Domnia lui Cuza Vodă, au trecut aproape trei decenii. De atunci au apărut încontinuu noi documente privitoare la epoca aceasta de răspântie a istoriei noastre și astăzi suntem mult mai bine lămuiriți asupra dibăciei cu care a făcut față întâiul domn al Principatelor Unite greutăților îndoit de mari ale domniei sale, reușind să câștige și apoi să mențină prietenia sau neutralitatea binevoitoare a puterilor mari și a celor învecinate față de statul

român, care și consolida noua situație și în același timp să nu știrbească nimic din demnitatea națională și ea renăscută. Cunoaștem mai bine și devotamentul colaboratorilor lui Cuza, aceia cari nu se ținneau cu îndărătnicie de o doctrină politică, ci se năzuiau să mărească prestigiul patriei în orice împrejurare.

Unul dintre acești intimi ai lui Cuza, legați sufletește de o singură doctrină, aceea a patriotismului, era și Ion Alecsandri, fratele poetului Vasile. Studiul d-lui Bossy este întâia publicația de amploare și de necontestată valoare științifică, în care activitatea lui Ion Alecsandri este pusă în lumină și apreciată după merit. El a fost întâiul agent diplomatic al lui Cuza în capitala Franței și a rămas la Paris și după încetarea misiunii lui oficiale, făcând să profite neîncetat țara pe urma relațiilor personale legate între timp.

Studiul dlui Bossy se întemeiază pe materialul documentar din Arhiva lui Cuza dela Academie, pusă de curând la dispoziția publicului și mai ales pe materialul documentar strâns de însuși Ion Alecsandri și depozitat tot la Academie. Dacă autorul ar fi așezat alături de documentele cu caracter diplomatic și documentele de presă, cel puțin pe cele mai importante, cari oglindesc stăruința și dibăcia lui Ion Alecsandri pentru crearea unei opinii favorabil demersurilor sale oficiale și favorabile decii patriei sale, meritul lucrării ar fi fost mai mare. El este și așa destul de mare, mai mare chiar decât îl poate arăta acest articol, al cărui rost este să semnaleze folositoarea activitate a două așezăminte înființate pentru sprijinirea studiilor istorice.

Olimpiu Boitos

P U S T I E

*Căsuța mică 'n margine de sat
Străjită e de-o salcie plecată,
De parc'ascultă adânc înduioșată
O taină făurită pe 'nserat.*

*A celei care toarce 'ngândurată
In tinda cu zăvorul dărimat
Cu gândul dus la cel îndepărtat:
— Ah, n'are să se 'ntoarcă vre-odată!...*

*Lumina ce s'aprinde, iar se stânge,
S'aud oftări și-un glas amarnic plânge
Viața unei primăveri cu veșnic nor...*

*Pe când zâmbeste 'n silă blânda lună:
— Cum, tu nu dormi?! Iar plângi? Ce ești nebună!...
— I-a lasă mamă c'oi tot dormi când mor.*

Și plânsetele lor se împreună...

P. TARBAȚIU

Un mare sprijinitor al presei: Emanuil Ungureanu

Contribuții la fixarea primelor începuturi ale înființării sindicatului presei din Ardeal și Banat

Cercetând activitatea multilaterală a lui Emanuil Ungurianu, una din cele mai puternice afirmări ale spiritului bănățean, printre rafturile arhivei dela primăria din Timișoara, am aflat vre-o câteva corespondențe, cari scot în relief dragostea și sprijinul ce l-a acordat acesta presei românești de pe liziera cea mai avansată a românismului, în acelaș timp contribuie la fixarea unor adevăruri inedite în legătură cu primele încercări ale înființării Sindicatului Presei din Ardeal și Banat.

În lupta pentru libertate a românilor din fostul imperiu austro-maghiar, rolul presei a avut o înrăurire puternică asupra opiniei publice mondiale în general și asupra maselor românești în special. Acest rol, Emanuil Ungurianu nu l-a trecut cu vederea, dimpotrivă, contribuind cu adevărat sa la toate începuturile de afirmare a slovei românești, sprijinirea presei formează cel mai bogat capitol din activitatea sa politică.

În opinia publică mondială, românii din Ungaria, nu erau deloc cunoscuți, sau prea puțin cunoscuți, din cauza biroului de presă și propagandă din Budapesta care s'a îngrijit ca să rezinte Ungaria în fața străinătății ca pe un stat național maghiar. Ziarele din alte țări, nici nu luau notă despre existența altor naționalități în Ungaria.

Cu vre-o câțiva ani, încă înainte de procesul memorandumului, bănățenii V. Babeș și Mocioni, pentru a face cunoscută cauza românilor și peste hotare, în fața popoarelor mai civilizate ale Europei, au făcut un acord cu ziarul „L'Europe” din Paris, ca acest ziar pentru suma anuală de patru mii florini aur, să publice articole și comunicate trimise de Babeș, despre românii din Ungaria.

Această sumă, Babeș a repartizat-o în cote de 100 florini, între câțiva prieteni ai săi, cari formau grupul de propagandă externă.

În acest grup, în afară de E. Ungurianu, mai întâlnim pe Mocionești, Mețianu episcopul Aradului, Augustin Hamsea a. Articolele și comunicatele erau scrise de Babeș, Al. Mocioni, C. Diaconoviciu și E. Ungurianu.

Acordul cu ziarul „L'Europe” a fost făcut pe trei ani, apoi prelungit încă pe vre-o câțiva ani, până când a urmat procesul memorandumului, care a atras atențiunea străinătății asupra stărilor din Ungaria poliglotă, fără a mai fi nevoie de a plăti ziare străine pentru serviciul de propagandă.

Situația românilor din Ungaria dacă nu a fost cunoscută în străinătate, se datorează în primul rând lipsei de „nutriment spiritual” cum îi zicea Ungurianu, lipsei unei raționale culturi naționale la sate și orașe deopotrivă, care să desmortească păturile populației românești, din letargia în care dormita de veacuri.

Necesitatea de a pune la cale o acțiune pentru răspândirea culturii la sate, E. Ungurianu a simțit-o de timpuriu și numai datorită zelului său, putem înregistra înființarea ziarelor românești „Dreptatea” și „Dumineca” la Timișoara.

În anul 1893, luând contact cu Al. Mocioni și V. Babeș, le-a expus motivele înființării unui ziar românesc la Timișoara și obținând aprobarea acestora, a trecut grabnic pe calea realizărilor.

Se alege comitetul de acțiune compus din Coriolan Brediceanu, avocat Lugoj; Andrei Ghidiu, protopop Caransebeș; Titu Hațieg, avocat Lugoj; Voicu Hamsa, protopop Lipova; Gh. Lazaru, avocat Vinga; dr. Sebastian Olariu, protopop Făget; Paul Rotariu, avocat Timișoara; dr. Gh. Popa, asesor-referent Arad; dr. Gh. Popoviciu, protopop Lugoj; Ioan M. Roșu, avocat Biserica-Albă; dr. Lazar Simon, avocat Ciacova; Emanuil Ungurianu, avocat Timișoara și Ștefan Velovan, director Caransebeș.

Încă în toamna anului 1893, se lansează un apel către toți intelectualii români din Banat, pentru ca fiecare contribuind cu obolul său la susținerea ziarelor, să se poată duce la bun sfârșit această acțiune patriotică.

Reproducem mai jos, un fragment din apelul lansat către intelectualii din Banat și semnat de comitetul de acțiune.

„Mult onorate d-le!”

„Este un adevăr recunoscut de toată lumea română, ca astăzi viitorul neamului nostru numai prin cultură națională generală se poate asigura, tot-asiă de recunoscut adevăr, că cultura poporului numai prin școlă elementară, fără o lectură dilnică, nu se poate ridica nici respândi, iar lectura dilnică numai din carti bune dar mai vertos din diuare bine scrise și corespondențore trebuințelor poporului se poate procura.”

În măsura posibilităților, răspunzând la apelul lansat, o seamă de fruntași și intelectuali bănățeni, Emanuil Ungurianu îi convoacă la Timișoara, unde s'a decis înființarea ziarului „Dreptatea” pentru intelectuali, și „Foaia

de Duminecă” pentru poporul de rând, așa că cele două ziare și-au început apariția în luna Ianuarie 1894.

Dintr'o scrisoare, găsită în arhiva Societății de istorie și arheologie din Timișoara, scrisoare adresată lui Emanuil Ungurianu, reiese că, apelul pentru sprijinirea ziarului „Dreptatea” a fost trimis la mai mulți intelectuali ardeleni și din vechiul regat.

Această scrisoare, este extrem de semnificativă, întrucât i-a fost adresată lui Ungurianu de boerul basarabean Stroescu, un mare sprijinitor al tuturor inițiativelor de ordin național, din aproape toate provinciile românești supuse unor stăpâniri străine.

Boerul Stroescu, trimițând pentru ziarul „Dreptatea” suma de una mie coroane, face un teribil rechizitoriu rentierilor din vechiul regat:

„Se nasc ca bursieri, trăesc ca funcționari, și mor ca pensionari. Ei cred că statul e anume creiat pentru hătărurile lor personale. Deci, din partea lor să nu așteptați nimic.”

Ziarele „Dreptatea” și „Dumineca” au apărut până la finea anului 1897, când și-au încetat apariția, pentru că din abonamente și inserate nu se mai puteau susține, iar procesele de presă, cu nenumăratele amenzi din partea justiției care, era la cheremul guvernărilor maghiari, au făcut imposibilă apariția pe mai departe. Totuși, influința acestor două ziare a fost covârșitoare asupra populației, deoarece introducerea slovei românești până și în cele mai îndepărtate cătune, a înviat gustul de cetit al poporului român din Banat.

Atențiunea acordată de Emanuil Ungurianu presei românești din fosta împărăție și-a îndreptat-o în acelaș timp și spre soarta ziaristilor, cari pentru scrisul lor, au fost supuși la nenumărate ingerințe din partea guvernului maghiar.

Multi dintre dânsii, cei mai curagioși îndeosebi, au înfruntat temnițele dela Seghedin, Vatz și Sopron, lăsând la voia întâmplării familiile, a căror susținători erau.

Ajutorarea ziaristilor loviți de neputință sau bătrânețe, precum și a familiilor lor, a inspirat lui Ungurianu un proiect pentru înființarea unei asociații sau reuniuni de ajutorare a ziaristilor.

Emanoil Ungurianu a fost un om de acțiune și tocmai această calitate era o garanție suficientă

pentru realizarea proiectului său.

A luat contact cu cei mai de seamă mănuitori ai condeifului și convocându-i într'o conferință, au stabilit proiectul de statute, înaintându-l guvernului maghiar spre aprobare.

Deși aceste statute au fost înaintate încă în anul 1903, aprobarea lor de către guvernul maghiar nu s'a făcut pentru că în conformitate cu ordinul ministerial, minoritățile din Ungaria nu pot înființa reuniuni profesionale, ci numai culturale sau confessionale.

Pentru a deruda acest ordin, s'a schimbat numele „Reuniunea de ajutorare a jurnaliștilor români” în acela de „Reuniunea jurnaliștilor greco-orientali români și greco-catolici români.”

Deși s'au conformat ordinului, „Reuniunea” nu a mai luat ființă, din cauze, pe cari numai ulterior ni le lămuresc unii deputați români însărcinați să obțină aprobarea statulelor.

Ideia înființării „Reuniunii de ajutorare a jurnaliștilor români”, nu a fost părăsită nici mai târziu.

O scrisoare datată din anul 1908 și adresată lui Emanuil Ungurianu de către d. A. Mureșianu, precizează acest punct de vedere.

„Prea stimată d-le Ungurianu,”

„Știfi că am fost promis în ziar, că voi chema și pe confrății dela foile noastre naționale la o consfătuire în Brașov, pentru a chibzui împreună cum s'ar putea întrebuința mai potrivit împrejurărilor fondul jubilar al gazetei, înființat spre ajutorarea ziaristilor și a scriitorilor români dela noi. Ce am promis am și făcut și am expediat partea cea mai mare a invitărilor la această consfătuire pe ziua primă a Rusaliilor (14 Iunie st. n.), care va fi confidențială și se va ocupa cu întreținerea mai sus atinsă.

'Mi face o deosebită plăcere și onoarea a te invita și pe Dta la consfătuirea noastră intimă știind mai ales că ești mare binevoitor al presei române.

Am aflat nu de mult ulterior, că Dta ai făcut oarecari demersuri pentru înființarea unui sindicat al ziaristilor români dela noi.

Aici trebuie să intercalez, că simt o profundă părere de rău, că adresându-mi Dta și mie înainte cu câțiva ani un feliu de scrisoare circulară, foarte multă vreme din cauza boalei mele grave n'am fost în stare ați răspunde și așa n'am putut participa la schimbarea de vederi ce ați dorit'o. Pentru a mă înlocui în asemenea chestiuni delicate n'am avut pe nimeni. Regret deci încă odată, că s'a întâm-

plat ca eu să nu reagez deloc atunci la apelul Dvoastre nobil și frumos.

Am aflat însă — cum ziseiu — că Dta te-ai fi adresat guvernului c'un proiect de statute, dar că guvernul ar fi refuzat brevi manu aprobarea lor. Iată încă un moment, care face ca participarea Dtle la convenirea colegială de Duminecă să o doresc cu atât mai mult!

Locul întrunirii este localul redacției „Gazetei” și timpul Duminecă în 14 l. c. la 11 oare a. m. resp. la 3 $\frac{1}{2}$ d. a. pentru cei ce nu pot sosi aici cu trenul de dimineață.

Pentru orice caz îmi mai permit a Vă adresa o rugare specială. Aș dori adevă să binevoști d'mi comunica, ori în persoană, ori în scris (în cazul unei împiedcări de a participa în persoană la consfătuire) cele ce le-ați esperiat în chestiunea înființării unui sindicat al ziaristilor din Ungaria — și a-mi trimite o copie de pe actele privitoare la inițiativa Dvoastre — eventual și copia proiectului de statute, ce l'ați prezentat guvernului, în fine o copie a răspunsului ce l'ați primit deli ministru. Aceasta mi-ar putea fi de folos pentru a ne orienta și a ne îndrepta pașii mai sigur. Cheltuețile cu copierea actelor le voi lua bucuros asupra-mi.

Multumindu-Vă înainte pentru bunăvoință, Vă rog a primi pe lângă salutări cordiale, asigurarea celei mai distinse stime ce V'o păstrez.

Brașov, 9 Iunie 1908.

D. A. Mureșianu

Consfătuirea menționată, pentru înființarea unui sindicat al

ziariștilor români din Ungaria a avut loc la Brașov, în anul 1908, dar aprobarea statulelor a întârziat meru. D. Ștefan Cicio-Pop, deputat român, adresându-se lui Emanuil Ungurianu explică această întârziere.

„Mult stimată colegă!”

„La recercarea colegului dr. Aurel Cosma am intervenit din nou la secretarul de stat Jakabffy, pentru întărirea statulelor reuniunii fondului de pensiu-ne a jurnaliștilor români. Cu ministru președinte n'am putut vorbi, fiind absent din Budapesta.

Jakabffy a promis că se va rezolva în scurtă vreme. No. cel mai nou este 181797/1911 V-a. Vă rog să Vă provocați la acest număr.

In cauza cu casa culturală nu am putut afla nici un număr. Binevoiti a Vă adresa către biroul Asociațiunei, să trimită date, când și sub ce număr a trimis rugarea la ministru.

Rugându-Vă să primiți asigurarea profunde mele stime, am rămas

devotat stimător”

Arad, 1911, XII, 17.

Dr. Ștefan C. Pop
deputat dietal.

Se vede că, promisiunea secretarului de stat Jakabffy, numai promisiune a fost, deoarece „Sindicatul Presei Române din Ardeal și Banat” a luat ființă numai în 1919, când au fost delaturate tocmai cauzele politice cari i-au împiedecat înființarea.

Romulus P. Roșu

ORICAT DE LINIȘTITE...

Oricât de liniștite sunt valurile mării,
Străpunse adânc de raze sub pulberea n'șerării, —
In neguri fără capăt, scobite'n stâlpi de piatră,
Vulcanii-și fac culcușul ca greerii sub vatră;
Și'n zori, când cețuri albe sporesc în răsărit,
Nuntind cu zarea'nfrântă de-un tremur liniștit
Ce-i încrețește-obrajii trandafirii, sub stâncă,
De nimeni neștiută, se cască groapă-adâncă,
Și lavă'ncinsă urcă și imprăstie risipa
De stropi, în diamante; o fulgerare-i elipa
In care steliuri sure se năruie pe coaste...
Cad trăznete 'n adâncuri, și stânci pleșuve, oaste
Rostogolită 'n goană s'afundă. Fără veste
Șuvoaiele 'nvrăjbite se dau înlături, peste
Amestecul de șgură, de flăcări și de lavă,
O pulbere mărunță se 'mprăstie din slavă.
Și 'ntregul neastâmpăr se domolește 'n pripă,
Când iarăși se 'mpreună a apelor risipă...

AL. IACOBESCU

Oct. Goga, Doctor h. c. al Universității din Cluj

Frumoasa sărbătorire a lui Oct. Goga, cu prilejul împlinirii a 50 de ani de viața a început la București însă și-a ajuns culmea, acolo unde trebuia să și-o ajungă, în capitala provinciei cu ale cărei aspirații sărbătoritul s'a identificat, prin ce a avut mai nobil și mai original în ființa lui. Gestul acesta face cinstire inițiatorilor lui. A venit cam prin surpriză, odată ca s'a pronunțat însă a câștigat de partea lui printr'un nobil elan, întreaga opinie publică. Regretăm cu toții că nu ne-am putut gândi mai de mult la el...

Titlul de „doctor honoris causa“ este cel mai nobil dar pe care îl face o universitate. Toate Universitățile sunt foarte sgârcite cu el. A Clujului l-a dat, cu ocazia serbărilor jubileului de zece ani, câtorva eminente personalități ale națiunilor aliate, și M. Sale Regina Maria. Oct. Goga este deci al doilea dintre Români care îl primesc.

Solemnitatea s'a desfășurat cu fastul și sobrietatea care-i stă atât de bine. E regretabil că la Universității e cu totul neînțeleasă pentru astfel de ocazii. N'a putut să intre în ea decât o foarte mică parte a studenției care ar fi voit să fie toată de față. Și ar fi avut dreptul să umple cu tinereta ei recea sală festivă, mai ales cu acest prilej, când se sărbătorea poetul cu mai multă timereță în versul și scrisul lui.

După raportul sobru și elegant al dlui Sextil Pușcariu — căruia, de altfel, îi revine meritul de a fi inițiatorul acestei sărbătoriri — după îndeplinirea formalităților respective se dă cuvântul sărbătoritului. A fost momentul pe care l-am așteptat cu toții, cei cari alergăram acolo. A asculta pe Oct. Goga este o rară plăcere pentru oricare intelectual român.

Întreg acest discurs, unul dintre cele mai frumoase din câte a ținut Oct. Goga, a fost o confesiune înaltă și caldă. Cei ce vor voi să explice personalitatea poetului trebuie să țină seamă de fiecare cuvânt al lui. El se integrează în splendida serie a „Precursorilor“, una din cărțile cele mai prețioase ale literaturii noastre.

Vorbind despre el, Oct. Goga a formulat în cuvinte și imagini, de o sonoritate proaspătă, un crez vechi al nostru al tuturor: naționalismul, în cea mai nobilă esență a lui. Oct. Goga nu spune lucruri nouă, dar nimeni nu știe să dea ca el sonori-

tate nouă lucrurilor vechi, prețioase. Trecutul și actualitatea națională sunt coardele cele mai originale și mai cald-vibratoare ale lirei lui. Pe ele a cântat și de astădată, cu rară virtuositate.

TEATRU

Două piese românești: „Cantemir Bătrânul“ de N. Iorga și „Meșterul Manole“ de Oct. Goga.

D. Nicolae Iorga ne-a dat în „Cantemir Bătrânul“ un tablou evocativ al unei epoci plină de zbucium din istoria Moldovei. Epoca energicului Constantin Cantemir este o răspântie în istoria provinciei de peste Milcov. Țara se împărțea tot mai mult între cele două politici: cu Creștinii sau cu Turcii. Cantemir va urma drumul tradițional al politicii lui Ștefan cel Mare, sprijinindu-se pe Turci. Și evenimentele îi vor da dreptate căci creștinii poloni, cari vor călca țara, vor fi mai barbari decât păgânii. Cantemir e tipul voevodului energetic și eroic care și iubește țara până la cruzime. El vede greutățile care-i apăsă pe umeri, dar simte că vârsta și împrejurările nu-l vor lăsa să le scoată la capăt. Și mai vede și aceea că vremurile s'au schimbat, cer oameni noi, cu mai multă învățătură. Deaceia el va face tot ce-i va sta în putință pentru a da fiilor săi cultura, de care el n'a avut parte să se împărtășească. Ultimul cuvânt pe care-l spune e: „cartea!“ Alătura de bătrân, celelalte personaje sunt mult prea secundare și numeroase pentru a fi scoase în relief. Dealtfel autorul, după cum am amintit și la începutul acestei note, a făcut mai mult un tablou istoric, decât o dramă de caractere și conflicte.

D. Dimitriu a făcut eforturi admirabile pentru a da sbuciumul bătrânului voevod.

„Meșterul Manole“ al dlui Oct. Goga a fost reprezentat în aceeași zi cu proclamarea autorului de doctor h. c. al Universității. A făcut deci parte din buchetul de daruri cu cari l-a cinstit capitala Ardealului. Înainte de spectacol sărbătoritul a primit omagiul Teatrului rostit de d. Zah. Bârsan, al Astei adus de d. G. Bogdan-Duică, și al Clujului, oferit odată cu diploma de cetățean de onoare și promisiunea de improprimare, de d. Seb. Bornemisa. Subliniem în deosebi caracterizarea concisă, plină de miez și totuși cal-

dă, pe care i-a făcut-o d. G. Bogdan-Duică.

„Meșterul Manole“ face parte din categoria pieselor, cari se gustă mai mult citite decât reprezentate. Ea are o splendidă ținută literară, multă poezie, dar e foarte puțin scenică. Drama se petrece mai mult după culise, decât pe scenă. Cu excepția bătrânului Iancu Baltes, personagiile sunt lipsite de viață și originalitate.

În câteva poezii publicate în „Tara Noastră“ de prin 1922 Oct. Goga, vestea o etapă nouă în arta lui: etapa spiritualistă. Meșterul Manole face parte dintre puținele realizări ale acestei etape. Deasupra piesei plutește simbolul înălțător și pur al Meșterului Manole: arta născută din jertfa cea mai scumpă. Cu legenda „Mănăstirii Argeșului“ piesa nu are decât această legătură simbolică. Acțiunea se petrece în zilele noastre în mediul boeresc al Vechiului Regat. E pentru întâia oară că Oct. Goga zugrăvește un alt mediu decât cel ardelenesc.

Dintre interpreți cele dintâi elogiile le dăm dlor Dimitriu și Bârsan. Dna Atena Dumitrescu s'a prea lăsat copleșită de rol. Ne-a dat o Ană prea lăcrimoasă.

EXPOZIȚII

**Titii Muntean
Tasso Marchini
Radu Pușcariu**

Cei dintâi doi sunt doi pictori, elevi ai Școlii de Arte Frumoase a Clujului. Nu e întâia oară când expun; T. Marchini a avut lucrări și la Salonul din București. Iată câteva motive cari ar putea determina pe atotputernicia bugetului să nu ucidă de două ori pe an Școala noastră de Arte Frumoase, în care am pus atâtea nădejdi.

Titii Muntean a expus 20, iar T. Marchini 19 lucrări, aproape toate noi. În toate se simte o evoluție fericită spre pictural. Îndeoșbi Marchini este un talent în care ferb multe posibilități. Spiritul lui e lucid, iar simțirea fragedă. Amândoi artiștii au câștigat din timpul petrecut la Sighet. Natura de acolo le-a desvelit taine noi și le-a dat mai multă siguranță în culoare. Bine înțeles personalitatea lor nu s'a rotunzit încă. Abia mijeste de sub reminiscențele școlii. Dar timp pentru a se găsi mai au încă, destul. Să continue, cu aceeași pasiune pentru artă, pe care au dovedit-o și până acum!

Radu Pușcariu este un sculptor.

Farmecul rezidă în faptul că e un autodidact. În cazul lui ai siguranța că arta nu este o meserie, ci o pasionată descărcare sufletească. R. P. este însă un autodidact inteligent, cu o fantezie bogată și sprintenă. Concepția lui e clară și simplă; nu are răbdare pentru complicații. El iubeste mai mult forma decât fondul. Silește par'că fondul să intre în forma, pe care inteligența i-o pune la dispoziție cu atâta ușurință. — Dintre lucrurile noi pe care le expune remarcăm cele două portrete-interpretări, apoi basoreliefurile, întâiele pentru caracterul lor psihologic, iar cele din urmă pentru îndrăzneala de a interpreta subiecte mitologice cu mijloacele unei arte noi.

Două opere de înaltă spiritualitate

Am remarcat de repetate ori faptul că spiritualismul român s'a afirmat mai mult prin polemică și eseu decât prin opere propriu zise. Sezonul acesta ne-a satisfăcut, cel puțin în parte, și acest postulat, prin două opere prețioase ale protagoniștilor acestui curent.

Întâia este a lui Lucian Blaga și e cea dintâi operă filosofică mare a acestui poet-filosof. Pe coperta ei e așezat unul din acele titluri sugestive prin care acest meșter al limbii românești a știut totdeauna să ne surprindă: Eonul dogmatic. Lăsăm filosofilor să aprecieze în mod critic această lucrare. Noi ne permitem să remarcăm perspectivele pe care le dă ea personalității lui L. B. Eonul dogmatic este o lărgire considerabilă a unui orizont cu marginile bine simțite încă dela modestele Pietre pentru templul meu. L. B. și-a intuit, ca puțină altii în literatura noastră, drumul, pe care va apuca. Și și l-a urmat cu o îndărătnicie și siguranță pe care nimic nu le-a putut clătina. Într-o mână cu filosofia, iar în cealaltă cu poezia prin fiecare operă a urcat spre același pisc, simțit adânc și totuși necuprins încă. Și mai îndemnăm citirea acestei cărți pentru stilul ei, de cristal neprețuit. E o plăcere rară să vezi cum noțiunile cele mai dificile se orânduiesc, vrăjite par'că de acest creier limpede.

Cealaltă operă este volumul de poezii Țara de peste veac, a dlui Nichifor Crainic. A fost și timpul pentru ca ea să vadă lumina! Pentru cei cari urmăresc de aproape pe N. C. cea mai mare parte din poezii sunt cunoscute. Cu totul altfel apar ele însă împreună. Cioburile s'au contopit într-o oglindă limpede și adâncă. Ele sunt străbătute dela un capăt la altul de aceea sete după spiritualitate, de acel dor după „Țara de peste veac“ de care N. C. ne-a vorbit de atâtea ori în eseurile lui. Dorul acesta e câteodată bucurie, de cele mai multe ori chin. Îndoiala, falfăirea arinelor morții, umbrăsc pașii călătorului, îndreptați spre țara fermecată... El nu renunță însă; ochii lui sunt luminați de o convingere puternică.

Volumul acesta este o etapă cu totul nouă în poezia lui N. C. Experiența poetică i-a folosit însă foarte mult. Poetul Sesurilor natale și al Darurilor Pământului era legat cu rădăcini

adânci de poezia solului natal. Fără să rupă aceste rădăcini, N. C. și-a adâncit antenele simțirii în poezia cea mai rafinată a veacului. Verlaine, F. James, Rilke, răsună în Țara de peste veac, cu ecouri foarte îndepărtate. Simțirea gălgăitoare din întâiele volume e înlocuită cu un calm și o conștiință mai adâncă a valorilor poetice. Am admirat mai ales curățenia inspirației și a simbolurilor din câteva poezii. Le-am admirat cu atât mai mult, cu cât ne-am săturat până la scârbă de goana după urât, după scabros chiar, a unora dintre poezii și prozatorii noștri.

Dar sperăm să revenim, pe larg.

Hebdomadare noi

Criză... și totuși revistele se înmulțesc. Aproape în același timp trei hebdomadare noi: Floarea de foc, Secolul și România Literară. Întâia este un organ de luptă al tinerimei ortodoxe-spiritualiste. Prin ideile, f... lor de exprimare, adeseori veit obscur, ea rămâne un organ al unui cerc restrâns. Nu are menirea și se pare că nici nu dorește să nătrundă în cercuri largi. Ne întrebăm cât va putea continua pe acest drum.

Secolul are în frunte pe pasionatul cultivator de reviste C. Făgețel. Este un hebdomadar de felul parisianului Candide, cu preocupări mult mai largi decât cele literare. Execuția tehnică ireproșabilă. Condeiele sprintene și numeroase din ele, consacrate. Dacă continuă în acest fel — și pe C. Făgețel îl cunoaștem stăruitor îndărătnic — atunci revista își va cuceri simpatii numeroase.

România Literară e condusă de d. Liviu Rebreanu, care a mai stat odată în fruntea hebdomadarului Mișcarea Literară, foarte asemănător cu cel de acum. Între colaboratori găsim pe dl Camil Petrescu, Em. Bucuța, Al. A. Philippide, G. Călinescu, etc. Sunt totatătea nume, cari definesc spiritul revistei.

Goethe în România.

A... Goethe a început pretutindeni. Toată lumea se adâncește în opera de o valoare nepuizabilă a autorului lui Faust. Centenarul morții universalului geniu, cade într-o epocă mult mai potrivită înțelegerii universalității lui decât centenarul nașterii.

România, unde, durere, Goethe abia acum începe să fie înțeles în uriașa lui amploare, se alătură și ea corului de slavă. La București au început vre-o două cicluri de conferințe, cu privire la opera și viața lui Goethe. Iar un cercetător al raporturilor literare cu Germania, dl Torouțiu, anunță o monografie asupra poetului.

Capitala Ardealului, a provinciei, în care influența germană a fost totdeauna mai puternică decât în Vechiul Regat, nu se lasă nici ea mai pre jos. Încă acum un an dl Lucian Blaga, a deschis alaiul, prin elegantul și pătrunzătorul studiu asupra demonicului la Goethe, publicat în paginile revistei noastre. În acest an manifestările s'au înmulțit. Prietinel și colaboratorul nostru, d. Liviu Rusu a început un ciclu de 5

conferințe, dând atențiune mai mult analizei psihologice și filosofice a fenomenului goethean; dl P. Grimm va vorbi despre poet în cadrele Extensiunii într-o conferință, și tot la Universitate se mai anunță un ciclu cu specială privire mai ales la opera sărbătoritului.

Nici cu studiile nu ne lăsăm mai pe jos. Acum de curând, colaboratorul nostru dl Ion Gherghel a dat la iveală, la Academia Română (Mem. Sect. Lit., Tom. V. Mem. 8) întâiul volum din vasta sa cercetare Goethe în literatura română. Este un studiu de literatură comparată pe care îl așteptam de mult. Dealtfel raporturile noastre cu cultura și literatura germană sânt de parte de a fi cunoscute în mod științific. Al doilea capitol al influenței streine la noi, a fost cu mult mai mășter tratat decât întâiul, al influenței franceze.

Tocmai pentru că lipsește privirea de ansamblu, dl Gherghel își începe studiul printr-o foarte utilă privire generală asupra influenței literaturii germane asupra celei românești. Ea ocupă întreaga partea I a acestui volum. Partea a II se ocupă de „aspectul, istorico-cultural al influenței lui Goethe“. Vol. al II va cuprinde „aspectul estetic-literar“, iar al III-lea ne va aduce o bibliografie critică a materialului întrebuintat. Vom avea deci o tratare completă a problemei. Ceeace nu poate decât să ne bucure. Dl Gherghel ne va da astfel un mare capitol al influenței germane la noi.

Să nu se creadă că întreprinderea e ușoară. Dimpotrivă, în stadiul în care se găesc cercetările noastre de literatură comparată, o astfel de lucrare cere muncă încordată și migaloasă, nesfârșită răsfoire de ziar și reviste vechi, a căror colecție Clujul e departe de a-o avea în întregime.

Rezultatele studiului dlui Gherghel sânt destul de îmbucurătoare. Goethe își dispută supremația în influența germană la noi cu Schiller și Heine. La începutul și mijlocul veacului trecut am suferit suveranitatea întâiului, cătră sfârșitul veacului apar puzderia traducerilor și imitațiilor din Heine, iar secolul nostru se adâncește tot mai mult în Goethe. Simpatia pentru cel mai profund și mai complex dintre scriitorii germani crește, deci, odată cu maturizarea culturii noastre. Acum numai începem să pătrundem în misterul goethean. Să sperăm că anul acesta ne va adânci deabinelea în el. Câștigul sufletesc nu va fi de disprețuit.

Cronicar

BIBLIOGRAFIE

Au apărut:

- D. Tomescu: **Atitudini politice și literare**. Editura Scrisului Românesc, Craiova . . . Lei 70
Sera Furpa: **Bătea un vânt de nebunie, roman**. Tip. Cartea Românească, Cluj. . . Lei 80
Sera Furpa: **Surprinși în intimitate**, schițe umoristice. Tip. Cartea Rom., Cluj . Lei 100

Călătoria misterioasă a dlui ministru Titulescu

Subita părăsire a Genevei și des-călecarea pe nepregătite în București a ministrului dela Londra, participant la Conferința dezarmării, a emoționat presa, partidele, țara, lumea, chiar. Un voiaj misterios de natură să dea vieții politice o pulsație neobișnuită. D. Titulescu a întreprins în București timp de zece zile o activitate laborioasă, fiind zilnic, ba chiar de două ori pe zi, invitat la palat și tratând cu toți conducătorii responsabili ai partidelor. Nimic n'a transpirat în presă din delicata campanie de informare și din ancheta desfășurată de dsa cu atâta zor în cercurile amintite. Astfel comentariile riscă să rămână produsul prodigioasei fantazii reportericești. Asupra unei ipoteze se pare că există un consens general: grave probleme externe, interesând deaproape România au precipitat voiajul, pentru a preîntâmpina anume culsării ostile, țării noastre. Pentru dezarmarea acestor ostilități d. Titulescu a sugerat poate factorului constituțional ideea unui guvern coaliționist, investit cu greutatea care să se afirme și în politica externă? E probabil. Inșă se pare, că în această direcție n'a reușit. Căci cine poate imblânzi politicianismul român? Chiar în frământatele zile pomenite unii politicieni se acătau disperate de o intransigență, care făcea imposibilă apropierea dintre partide. Spiritul obtuz și înveninat al „bărbaților de stat” pe cari d. Titulescu l-a surprins în toată golătețea, pentru a doua oară, probabil, că l-a... dezarmat, înalte de a se întoarce la misiunea dezarmării la Geneva. D. Titulescu s'a înapoiat la Geneva, lăsând în urmă-i dezolare, o atmosferă glacială și un guvern cu aripi frânte.

Horia Trandafir

Dezarmarea politică

Au completă dreptate aceia, cari dezvăluiesc în problema dezarmării covârșitorul rol al politicii. Nevoile militare, întocmirea bugetului, contingentarea forțelor tinute sub armă, finanțarea industriei de războiu, sunt toate în strânsă atârnamare de politica externă ca și de felul organizațiunii sociale interne a statului respectiv. Dacă diriguitorii politicii „atotputernicii” inițiată comandă o tehnicitate dezvoltată a armamentului, cine poate rezista? Militarismul denunță deci un vădit caracter preponderant

politic. Două categorii de stat sunt constrânse să practice sistemul nefast al militarismului: acele cari se găsește înconjurare de vecinătăți cu ascunse apetituri de atac asupra frontierelor, și acele cari n'au reușit să-și dea o armatură socială puternică și cred, că siguranța se menține doar pe vârfuri de baionete.

Cultura femeilor în Cehoslovacia

Revista de documentare — cum îi place să-și spună, pe drept cuvânt — l'Europe Centrale din Praga spune, că pentru femei Cehoslovacia este o „țară a făgăduinții”. Progresul feminismului este evident și se desfășoară paralel cu progresul națiunii eliberate. În 1904 abia 10 studente erau înscrise la facultatea de litere a universității din Praga. În aceeași facultate azi sunt nu mai puțin de 1601 studente, apoi la facultatea de medicină 925 (sunt 685 femei-doctori cehe și 163 germane), la facultatea de drept 517 studente. În învățământul secundar funcționează deja 767 profesoare. În serviciile de stat sunt angajate 1300 femei diplomate ale universităților și înaltelor școli tehnice ale Statului (40 de femei-ingineri). Statistica aceasta arată cât de frumoase succese a secerat feminismul cehoslovac. În proporția în care femeilor li se asigură accesul legal în întreaga țesătură vieții de stat, în aceeași măsură se înmulțesc certificatele despre soliditatea și sănătatea statului despre care este vorba. Cehoslovacia poate fi judecată după feminismul avântat pe care-l practică pe o scară așa de întinsă.

Conferința dlui Em. Socor

În seara zilei de 3 Martie d. Em. Socor, directorul marilor cotidiene „Dimineata” și „Adeverul” a ținut la Școala liberă de studii Sociale din Cluj o conferință despre „Substratul economic al ideii de libertate individuală”. Conducătorii școlii și asistenta numeroasă au făcut o călduroasă primire conferențiarului care stăpânește vastul material din științele sociale.

Pentru a ne da o idee mai clară despre substratul economic al ideii de libertate individuală conferențiarul ne înfățișează condițiile de ordin economic în cari a luat naștere clasa burgheză.

Ideia de libertate individuală s'a născut pe la jumătatea veacului al 18-lea, ca un rezultat al raporturilor de producție. Lupta dusă de

capitalism era o necesitate de viață pentru a distruge corporațiile și a întinde suprafața acțiunii pe un teritoriu mai larg, în afara seignoriilor feudale. Clasa burgheză de atunci era o clasa revoluționară prin excelență, și numai când în lupta dintre domnii feudali și regalitate a triumfat aceasta din urmă, burghezia ia un avânt extraordinar. Burghezia s'a întărit și a fost un sprijin foarte puternic pentru regalitate. Capitalismul se dezvoltă, produce mereu, legile corporațiilor cad, sistemul de producție se schimbă și atunci apare o nouă clasă socială: proletariatul.

O piedecă în această dezvoltare a fost și statutul Corporațiilor, care limita puterea de producere a unui întreprinzător, mai ales prin faptul că-i impunea chiar și numărul lucrătorilor. Numai după o luptă grea ajunge capitalismul să surpe baricadele Corporațiilor.

Burghezia a devenit o clasa revoluționară în sensul că a început să afirme principiul și tehnica revoluționară.

Teoriile burghezei sunt de două feluri: teorii filosofice reprezentate prin Voltaire, Diderot, Rousseau etc., iar teoriile economice susținute mai ales prin școala fiziocrată prin Turgot, ministrul lui Ludovic al XVI-lea. Principiul economic la modă era „laissez faire, laissez passer”. În astfel de condițiuni burghezia devine o clasă conservatoare.

În urma noului sistem de producție ce este azi la baza economiei, s'a născut o nouă clasă socială. Proletariatul rezultă din necesități imperioase cu o ideologie colectivistă. Tema pe care o va dezvolta într-o viitoare conferință.

D. Socor a fost viu felicitat pentru bogatele argumente aduse în sprijinul materialismului istoric, care singur dă o explicație multumitoare evoluției.

Alegerea de presedinte al republicii germane.

Germania este frământată de puternicele agitațiuni ale partidelor politice în ajunul alegerii presedintelui în ziua de 13 Martie. Violenta luptelor a crescut din clipa când Hitler s'a hotărât să-și pună candidatura. Național-socialiștii hitleriști se dedau la o campanie furibundă pentru a storce victoria. Se pare însă, că Hitler va fi bătut. Pentru că socialiștii germani (social-democrații) prin ziarul lor „Vorwärts” au făcut declarațiunea că ei susțin candidatura lui Hindenburg. Social-democrații reprezintă azi în Germa-

nia cea mai formidabilă putere politică și sunt gata să mobilizeze toate forțele de cari dispun pentru a împiedeca aventura hitleriană. Ei sunt de altfel în sentimentul general al poporului german, care arată recunoștință mareșalului Hindenburg pentru însușirile de destoinicie arătate în tot timpul perioadei primei președinții. Hindenburg s'a dovedit un șef de stat plin de prudență și obiectivitate, care a adus republicii reale servicii. Astfel e mai mult decât probabil, că reușita lui Hindenburg va fi asigurată.

Tulburarea dela Nistru.

Ceeace se petrece la Nistru înspăimântă o lume întreagă. Aproape nu e săptămână, ba chiar zi, în care cronică să nu relateze groaznice masacre de-o parte sau de alta împotriva refugiaților cari seduși de speranța unei vieți mai suportabile, încearcă să treacă pe malul opus în mod clandestin. Surprinși de sentințele, ei nu se supun somațiilor de groaza pedepselor și astfel sunt expuși să fie împușcați. De curând a stărnit valvă uciderea de către paznicii bolșevici a peste 40 de români moldoveni cari voiau să treacă din republica moldovenească în Basarabia. Prigoana asta sălbatecă, ce culminează adesea în masacre groaznice, trebuie să înceteze. Români și Rusia trebuie să cadă la înțelegere și să găsească o soluție omenească. Prea e fioros măcelul acesta interminabil, care înroșește ghiata Nistrului de sângele celor seduși de vraja irezistibilă a unei lumi mai blânde într'altă țară.

Observatorul Social-Economic Nrele 2, 3, 4. — 1931.

După o întrerupere de aproape un an, „Observatorul Social-Economic“ își continuă apariția. Această revistă, care completează publicațiile economice din țară, este inițiată și scrisă de majoritatea profesori de la Academia Comercială din Cluj.

Continuarea drumului început este salutat cu bucurie de lumea intelectuală din Cluj.

Un studiu interesant, care ne arată situația României în cercuitul economic, din sud-estul Europei, este cel al dlui prof. Gh. Morozianu „Expansiunea Economică a României“. Tema e susținută mai ales în direcția organizării transporturilor noastre terestre și maritime. Numai atunci, când aceste transporturi vor putea satisface necesitățile României, — comerțul de export va lua un avânt mai mare.

În situația în care se găsesc azi mijloacele de transport, tot ce exportăm ajunge cu întârziere (mai ales vitele exportate în Grecia).

De remarcate sunt studiile următoare: „Reflections sur la crise actuelle“ par M. Georges Blondel, „Metoda în Economia Politică“, lecție de inaugurare a cursurilor de economie politică la Școala Politehnică din București, de d. M. Manoilescu, „Stațiunile balneare de pe litoralul dobrogean“, de Sabin Opreanu, „Calvarul valutar“ de d. Sabin Cioranu, „Reorganizarea Fiscală“, de d. I. Gârbacea; „Aspectele crizei noastre economice actuale“ de d. I. Mircea Nonu; „Industria casnică a lemnului din

Munții Apuseni“ de d. dr. I. Popa și „Industria Fagului în jud. Trei-Scaune“ de d. dr. A. Gocimăn-Oituz. A. T.

Ecoul de presă

Importanța revistă săptămânală din București (care e totodată și cea mai răspândită în cuprinsul țării) „Adevărul literar și artistic“ scrie în nrul său dela 7 Februarie despre „Societatea de mâine“:

Revista „Societatea de mâine“ intră în al nouălea an de apariție. E un succes. Intre puținele publicațiuni care apar în provincie, revista aceasta și-a câștigat un loc deosebit, prin contribuțiile ei totdeauna oneste în domeniul problemelor filosofice, politice, literare, economice și artistice.

Discuțiile ridicate în paginile „Societății de mâine“ au mers uneori mai departe, au fost reluate la centru și informația prețioasă a sursei a slujit de multe ori documente hotărâtoare pentru cercetătorul frământărilor vieții noastre sociale.

..D. Ion Clopôtel, destoinicul director al revistei, a știut nu numai să organizeze rubrici și cronici utile, dar a știut mai ales să grupeze în jurul său o seamă de intelectuali dintre cei mai bine înzestrați.

Cu toate împrejurările nefavorabile, „Societatea de mâine“ a rezistat eroic, cum spune unul dintre redactorii ei, „păstrându-și calitatea conținutului și factura tehnică“, aducând uneori și îmbunătățiri pe care cititorii le-au remarcat la vreme.

„Societatea de mâine“ s'a impus prin munca metodică evidențiată în expunerea problemelor, prin desăvârșita libertate de opinie a colaboratorilor ei, printr'o finută artistică demnă și printr'o sigură orientare în miezul cercetărilor înfățișate.

Îi dorim și'n viitor aceiași izbândă a existenței asigurate fără concesiuni. — h.

Masaryk — „părintele Europei“.

Agencia central-europeană de presă din Praga ne informează, că Sindicatul ziaristilor cehoslovaci a organizat, într-o zi, dela Praga, o mare expoziție, cuprinzând numeroase publicații, precum și 5.000 articole de presă, publicitate de 1900 ziare din întreaga lume asupra Președintelui Republicii cehoslovace T. G. Masaryk, acum 2 ani, cu prilejul sărbătoririi jubileului de 80 de ani dela nașterea sa. Sindicatul ziaristilor cehoslovaci a realizat cea mai mare colecție de articole despre Masaryk. Colecția nu este desigur completă, căci n'a fost posibil a se obține tot ce s'a scris despre Masaryk în întreaga lume, în anul 1930. La expoziția presei referitoare la Masaryk, se află articole tăiate din 1450 ziare care apar în 29 state europene, 330 ziare care au scris despre Masaryk în 17 state americane, 73 articole

din ziarele a 8 state asiatice, 39 articole din 5 state africane și 25 articole din ziarele australiene. Primul loc îl ocupă Jugoslavia unde s'au consacrat președintelui Masaryk 1.051 articole cu prilejul octogenarului său. După Jugoslavia urmează Statele-Unite, cu 508 articole, Franța cu 424 articole, Danemarca cu 364 articole, România cu 251 articole, Germania cu 209 articole, etc.

Un mare succes a avut lozinca lansată de W. Steed în „Review of Reviews“: „Grand old man of Europe“ (Un mare bătrân al Europei), care a fost preluată de o mare mulțime de ziare. Interesant a fost de asemenea și ecoul în presa ungară. În mica colecție de articole din Ungaria se observă o deosebire fundamentală în concepțiile presei socialiste și șoviniste față de Masaryk. Organul socialist ungar „Népszava“ a îndrăznit să scrie, că „Masaryk înseamnă și în afară de granițele Cehoslovaciei, un program al spiritului european“, în timp ce presa naționalistă ungară s'a ridicat cu violență împotriva lui Masaryk și politicii sale. Cel mai puțin din întreaga lume s'a scris despre Masaryk în Rusia sovietică. Expoziția presei referitoare la a 80-a aniversare a președintelui Masaryk, naște un mare interes în opinia publică cehoslovacă și e vizitată de un public foarte numeros.

Ignoranță clericală

Clericalismul este urgisit de toată lumea, e lăpădat de civilizația modernă care l-a ucis definitiv, e detestat de înșile bisericile democratice. L-am sorjat și noi, în clipa când șarpele își scoate capul la drumul mare în forma unor cotidiene — expresie a eclesiocrației insurgente... În loc de discuție de nivel, „Unirea“ din Blaj își permite o obraznică ieșire. Religioșii, creștinii obișnuiesc a practica morala bunăiecuviințe, cumpătul, persuaziunea reținută. Toreadorul „Unirii“, sub falșa reverență popească se simte vizat și trimite săgeți... democratismului! De necrezut! un om cu judecată din bisericile noastre românești să ia parte clericalismului și să disprețuiască democratismul! Toată frumusețea bisericuțelor noastre modeste, sărace, umile consta în veritabilul democratism profasat, în intima legătură cu poporul! Clericalismul e identic cu ciocoismul disprețuitor! Ignoranța șampionului clerical care abuzează de tiparul „Unirii“ Blaj e desăvârșită. În plus un titlu personal e o indecență.

BIBLIOGRAFIE

A apărut în editura „Cartea Românească“:

- V. Corbasca, Nimoni lei 70
A. Remer, Femei celebre lei 75
I. Simionescu, Viața omului primitiv C. F. Ser. A. Nr. 2. lei 8
C. Motaș, Viața în adâncul mărilor C. F. Ser. C. Nr. 10 lei 8
I. Simionescu, Calendarul Gospodarilor 1932 Lei 24